

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

**ANALIZA PISANJA DOMAĆIH I STRANIH NOVINA O
DJELOVANJU HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE.
SLUČAJ ZVONKA BUŠIĆA.**

Diplomski rad

MENTOR:
dr. sc. HRVOJE KLASIĆ

STUDENTICA:
KRISTINA LUKEC

ZAGREB, 2014.

SADRŽAJ

UVOD	3
1.POJAM POLITIČKE EMIGRACIJE I NASTANAK HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE	5
1.1.Politička emigracija	5
1.2.Nastanak hrvatske političke emigracije	6
2.ZVONKO BUŠIĆ	8
2.1.Život	8
2.2. Početak političke aktivnosti	9
3. OTMICA AMERIČKOG ZRAKOPLOVA BOEINGA 727 U NEW YORKU 1976.	13
3.1.Plan otmice	13
3.2. Otmica zrakoplova	14
3.3. Reakcije domaće i strane javnosti nakon predaje otmičara	19
3.4. Istraga o otmici zrakoplova i podizanje optužnice	23
4. SUĐENJE ZVONKU BUŠIĆU I NJEGOVOJ SKUPINI OTMIČARA 1977.	29
4.1. Početak suđenja,ožujak 1977.	29
4.2. Nastavak suđenja,travanj 1977.	31
4.3. Porota donosi odluku, svibanj 1977.	36
4.4. Čitanje osude Zvonku i Julienne Bušić, srpanj 1977.	37
5. POVRATAK ZVONKA BUŠIĆA U HRVATSKU,NJEGOVO POLITIČKO DJELOVANJE I KRAJ	40
5.1. Povratak Zvonka Bušića u Hrvatsku 2008.	40
5.2. Ponovno političko djelovanje Zvonka Bušića	42
5.3. Samoubojstvo Zvonka Bušića	43
PRILOZI	44
ZAKLJUČAK	67
SAŽETAK	69
IZVORI I LITERATURA	70

UVOD

Tema mojeg diplomskog rada jest analiza domaćih i stranih novina o djelovanju hrvatske političke emigracije u slučaju Zvonka Bušića. Političko djelovanje hrvatske političke emigracije još uvijek nije dovoljno istraženo, stoga se ne mogu davati konkretni zaključci o njezinom djelovanju. Cilj mog rada jest da se uoči propaganda koja se vršila s jedne i druge strane. Jedno od najvažnijih sredstava jugoslavenske propagande bio je upravo tisak. Tiskom su se nametala mišljenja javnosti o nekim osobama ili događajima. U slučaju Zvonka Bušića, jugoslavenske vlasti imale su za cilj prikazati ga kao najgoreg zločinca. No, nakon što je osnovana samostalna Republika Hrvatska, ni hrvatske novine nisu bile suglasne u mišljenju o Zvonku Bušiću. Neke su ga smatrale teroristom i zločincem koji je radio protiv svoje države, a neke su ga smatrale herojem.

Jugoslavija je imala liste ljudi koje je deklarirala kao političke emigrante koji se nisu slagali sa politikom jugoslavenske države. Tako se na listi političkih neprijatelja jugoslavenske države našao i Zvonko Bušić zbog svojeg drugačijeg političkog mišljenja koje nije bilo u skladu s politikom jugoslavenskog režima.

Stoga ću u *prvom poglavlju* opisati što znači pojam politička emigracija i kako je nastala hrvatska politička emigracija. Dat ću kratki pregled političke emigracije od njezinih najranijih početaka do danas.

U *drugom poglavlju* napisat ću tko je bio Zvonko Bušić, kakva je bila njegova svakidašnja zbilja koja ga je oblikovala takvim kakvim je bio i zašto je i zbog kojih razloga bio ponukan da se bavi politikom.

U *trećem poglavlju* iznijet ću presudan događaj u povijesti hrvatske političke emigracije a time i životu Zvonka Bušića. Riječ je o otmici američkog zrakoplova Boeinga 727 na relaciji New York-Chicago 1976. Opisat ću na koji način je zamišljena otmica, kako je tekla otmica te reakcije američke pa time i svjetske i jugoslavenske javnosti na cijeli događaj.

U četvrtom poglavlju pisat ću o suđenju Zvonku Bušiću i njegovoj skupini otmičara 1977. i konačnoj presudi za otmicu. Poglavlje će govoriti o svjedočenju različitih svjedoka koji će dokazati da je otmica završila nesretnim smrtnim slučajem njujorškog policajca Briana Murraya koji je i dio odgovornosti i loše odrađenog policijskog posla a ne samo ishod otmičarske prijetnje.

U petom poglavlju opisat ću povratak Zvonka Bušića u Republiku Hrvatsku koji je bio 24. srpnja 2008., nakon 32 godine odsluženih u najstrožim¹ i najzloglasnijim² američkim zatvorima, te reakcije domaće i svjetske javnosti o njegovom puštanju. Poglavlje će govoriti i o njegovoj ponovnoj političkoj aktivnosti jer je smatrao da hrvatska država nije onakva kakva bi trebala biti. Poglavlje će završiti pisanjem o njegovoj tragičnoj sudbini koja je uslijedila nakon njegovog bezuspješnog pokušaja poboljšanja stanja u hrvatskoj državi, što mu je zadalo težak udarac koji ga je na kraju nagnao da počini samoubojstvo 1. rujna 2013. U svim pogledima bio je veliki idealist koji je želio samo sve najbolje za svoj narod i svoju državu.

Posebno bih zahvalila gospođi Julienne Eden Bušić što je bila pristala na intervju o cjelokupnom slučaju njezinog supruga Zvonka Bušića i otmice američkog zrakoplova Boeinga 727 na relaciji New York-Chicago 1976. kojoj je i sama prisustovala. Cijeli intervju nalazi se na kraju rada u priložima.

¹ Posljednje dvije godine zatvora od 2006. do 2008. Bušić je proveo u Terra Hauti u Indiani. Taj zatvor preuređen je za drugorazredne terorističke zatvorenike, za Arape muslimane. Jedini nemuslimanski zatvorenici bili su neidentificirani kolumbijski militant i Zvonko Bušić. <http://www.zvonkobusic.com/>.

² Imena nekih od zatvora u kojima je boravio Bušić: kaznionica u Atlanti; Allenwood, Pennsylvanija; Lompoc, Kalifornija; Leavenworth, Kansas; federalni zatvor Orange Country, New York. <http://www.zvonkobusic.com/>.

1. POJAM POLITIČKE EMIGRACIJE I NASTANAK HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE

1.1. POLITIČKA EMIGRACIJA

Sama riječ emigracija potječe od latinske riječi *emigratio-emigrere*, koja je prvotno značila iseljavanje ljudi u druge zemlje.³ S vremenom ovaj termin dobiva i drugi smisao, pa danas označava vodeće grupe ljudi koje u određenom stanju društvenih odnosa (rata, revolucije i drugog), iz ekonomskih, vjerskih, političkih i drugih razloga trajno ili privremeno, prisilno ili dobrovoljno, napuštaju matičnu zemlju i nastanjuju se u drugim državama.

Politička emigracija kao pojam i kategorija izbjeglica javlja se još u 16. i 17. stoljeću, kada su se iz vjerskih i političkih razloga iseljavali puritanci i kvekeri iz Engleske, katolici iz Irske, hugenoti iz Francuske i drugi.⁴ Ona nastaje kao rezultat dubljih društvenih promjena u određenoj zemlji ili širem geografskom području kao i posljedica povijesnih, revolucionarnih ili kontrarevolucionarnih, ratnih ili drugih događaja u svijetu. Kao takva, politička emigracija po svom karakteru može biti: stalna ili privremena, masovna ili pojedinačna, revolucionarna ili kontrarevolucionarna, dobrovoljna ili prinudna.⁵

Politički emigranti, s obzirom na motive napuštanja i odnos prema zemlji, isključeni su od diplomatske zaštite svoje vlastite zemlje, a u državama u kojima žive imaju status stranaca, zbog čega su uvijek predstavljali poseban problem za međunarodnu zajednicu⁶ i međunarodni poredak uopće. Njihov problem je naročito istaknut poslije dva svjetska rata kada su usred ratnih događaja i revolucija milijuni ljudi napustili svoju zemlju.

³ dr. Bošković, Milo: *Antijugoslavenska fašistička emigracija*, Beograd, 1980., str. 21.

⁴ Isto

⁵ Isto

⁶ U početku je to bila međunarodna organizacija za izbjeglice IRO (International Refugee Organization), njezinim prestankom rada 1.1.1951., ulogu je preuzeo Visoki komesar za izbjeglice UN-a. dr. Bošković, Milo: *Antijugoslavenska fašistička emigracija*, Beograd, 1980. Bošković, str. 22.

1.2. NASTANAK HRVATSKE POLITIČKE EMIGRACIJE

Prva prava politička emigracija nastala je tek izbijanjem Prvog svjetskog rata, kada dio hrvatskih političara odlazi u emigraciju s primarnim ciljem političkog djelovanja. Zalaganje za uspostavu jugoslavenske države bio je glavni cilj tih emigranata, što ih je razlikovalo od kasnijih hrvatskih emigrantskih skupina.

Prema mišljenju Dodera, osnovni pečat hrvatskoj političkoj emigraciji dao je ustaški pokret Ante Pavelića, emigracijom kolaboracionističkog i političkog aparata NDH i njenih vojnih formacija.⁷ Što dovodi do zaključka da poslijeratne mlađe generacije emigranata zastupaju neustašku ideologiju, no ustaške ideje i načela čine i dalje okosnicu političke platforme ovih organizacija. Poslije ustaške grupacije osjeća se snažna prisutnost i utjecaj, tzv. proljećara⁸, koji su nakon 21. sjednice Predsjedništva SKJ, pobjegli u inozemstvo.⁹ Oni su sa sobom donijeli i nove ideje, bili su realniji i pragmatičnije su gledali na stanje u Hrvatskoj, negoli je to bio slučaj kod mnogo starijih emigranata.

Sve organizacije hrvatske političke emigracije nazivane često i neprijateljskim, zagovaraju separatizam, odnosno stvaranje samostalne i nezavisne države Hrvatske sa izvjesnim modalitetima u odnosu na NDH. Prema jugoslavenskoj propagandi hrvatska politička emigracija je često imala nacionalističke-šovinističke epitete za svoje djelovanje. Najveća aktivnost hrvatske političke emigracije bila je u SR Njemačkoj, Švedskoj, Australiji, te Južnoj Americi (Argentina i Paragvaj). Neprijateljska djelatnost jugoslavenske emigracije imala je za cilj povratak u zemlju i uspostavljanje oblika vladavine, odnosno društveno-političkog sistema za koji se oni bore. Taj cilj je jedinstven za cjelokupnu emigraciju bez obzira na njenu nacionalnu pripadnost, političku obojenost i platformu okupljanja. Najznačajnije organizacije hrvatske političke emigracije bile su: Hrvatski oslobodilački pokret¹⁰, Hrvatski narodni odbor dr. Branimira Jelića¹¹, Hrvatski narodni odbor Vjekoslava

⁷ Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Zagreb, 1989. str. 22.

⁸ Nakon sloma Hrvatskog proljeća u inozemstvo su bili prisiljeni otići hrvatski intelektualci poput Brune Bušića, Ivana Cerovca, Zlatka Markusa i drugih. <http://www.britanica.com/>.

⁹ Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Zagreb, 1989. str. 22.

¹⁰ Hrvatski oslobodilački pokret (HOP)-osnovan u Buenos Airesu 1955., osnovao ga je Ante Pavelić a nakon njegove smrti 1959. naslijedio ga je Stjepan Hefer. Cilj: borba za potpunu slobodu cijelog hrvatskog naroda i ponovna uspostava NDH na cijelom njegovu povijesnom i etničkom području između Mure, Drave, Dunava, Drine i Jadranskog mora. Čizmić Ivan, Sopta Marin, Šakić Vlado: *Iseljena Hrvatska*, Zagreb, 2005., str. 370

¹¹ Hrvatski narodni odbor dr. Branka Jelića, osnovan 1950. u Münchenu, nakon smrti naslijedio ga je njegov brat Ivan Jelić. Cilj: stvaranje NDH kao katoličke države sa oslanjanjem na Vatikan i njegove organizacije (Zavod sv. Jeronima u Vatikanu), Komersijati svete obitelji u SAD-u i Hose Ingenioris u Argentini, te uređenje države na

Maksa Luburića¹², Hrvatsko narodno vijeće¹³ i Hrvatsko revolucionarno bratstvo¹⁴. Hrvatska politička emigracija imala je zajedničku ideologiju, ali različit program. Unutar emigracije postojalo je mnoštvo različitih političkih struja koje se se razlikovale po svojim različitim političkim ciljevima i djelovanju.

Jugoslavenska promidžba ignorirala je postojanje različitih skupina i političkih struja među emigrantima, pa je cijelu emigraciju prikazivala kao jedinstvenu skupinu čije se djelovanje navodno temeljilo na ustaškim idejama i na službovanju u stranim obavještajnim službama. Za one Hrvate koji su imali drugačije političke poglede i vjerovali u primjenu različitih metoda i načina borbe protiv Jugoslavije i komunističkog pokreta, optužbe jugoslavenskog propagandnog aparata bile su da su to ustaški teroristi. No, osim činjenice da su takve optužbe bile dio propagandnog rata jugoslavenske vlasti za domaću i stranu javnost može se zaključiti kako hrvatska politička scena u emigraciji nije bila jedinstvena.

Političko djelovanje hrvatske političke emigracije još uvijek nije dovoljno istraženo, stoga se ne mogu davati konkretni zaključci o njezinom djelovanju.

principima ustaštva i zapadne demokracije. Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Zagreb, 1989. str. 24.

¹² Hrvatski narodni odbor Vjekoslava Maksa Luburića-osnovao ratni zločinac Vjekoslav Maks Luburić 1955. u Španjolskoj, pokret koji je pomagao terorističke akcije Hrvatskog revolucionarnog bratstva. Njegovoj grupi pridružio se je kasnije i **Zvonko Bušić**. Iako je Bušić poznao Luburića i ostale nije se vezao ni za jednu grupu. Kratko je bio u Otporu, ali ih je ostavio, iako o tome postoje različita nagađanja koja su uglavnom netočna. Prioritet Hrvatskog narodnog otpora bila je domovina, kako uspostaviti kontakte i suradnju s domovinskim snagama hrvatskog otpora. Čizmić Ivan, Sopta Marin, Šakić Vlado: *Iseljena Hrvatska*, Zagreb, 2005., str. 392.-395.

¹³ Hrvatsko narodno vijeće-organizacija koja je pokrenuta u New Yorku 1962. s ciljem objedinjavanja i zajedničkog nastupa hrvatske emigracije. Predstavlja prvi poslijeratni pokušaj stvaranja jedne krovne organizacije. Iako ono nije opstalo zadržala se ideja. Godine 1974. u Torontu se ponovno osniva Hrvatsko narodno vijeće. Kao osnivači pojavljuju se emigrantske organizacije kao što su Hrvatski oslobodilački pokret i Hrvatski narodni odbor (Jelićevci i Luburićevci). Torontski skup je nazvan prvim Saborom. Jedan dio pripadnika Hrvatskog narodnog vijeća bio je protiv primjene terorističkih akcija a jedan dio bio je za. Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Zagreb, 1989. str. 24.

¹⁴ Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB)-ilegalna teroristička organizacija, koja se u svojoj programskoj i praktičnoj orijentaciji usmjerila isključivo na diverzantsko-terorističke metode borbe protiv SFRJ. Osnovano je 4.1. 1961. u Belgiji, prvi povjerenik HRB-a za Europu imenovana je Višnja Pavelić, kći Ante Pavelića, ujedno i jedina žena na toj funkciji ikada. Svi rukovodioci imali su odgovarajuće starješinske funkcije u ustaškoj vojsci ili policiji. Njihov cilj bio je rušenje Jugoslavije oružjem i da se uspostavi Neovisna država Hrvatska. Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Zagreb, 1989. str. 27.

2. ZVONKO BUŠIĆ

2.1. ŽIVOT

Zvonko Bušić rođen je 23. siječnja 1946. u hercegovačkom selu Gorica. Njegova obitelj bila je tradicionalno patrijarhalna. Roditelji su mu bili Petar Bušić-Peija (1913.-1996.) i Iva Bušić-Kenduša (1918.-2005.).¹⁵ Bilo je ukupno šestero djece u obitelji, četiri brata i dvije sestre. Zvonko se rodio kao treće dijete u svojoj obitelji. U svome mjestu bio je poznat pod nadimkom Taik¹⁶, koji je dobio još u djetinjstvu. U djetinjstvu mu se događa jedna nezgoda, zbog koje je izgubio lijevo oko. Naime, dok se igrao jednom s prijateljima, komadić drva mu je ušao u oko pa se ono upalilo.¹⁷ Od tada pa do kraja svoga života imao je umjetno lijevo oko.

Od malih nogu čitao je knjige o raznim herojima i mitskim likovima koji su se žrtvovali za svoje ideale. Kao desetogodišnji dječak naišao je u knjizi na stranicu na kojoj je bio stih pjesme, dok je preostali dio pjesme nedostajao. Očito cjelokupni sadržaj pjesme nije odgovarao tadašnjim vlastima. Riječ je bila o pjesmi Antuna Gustava Matoša "*Stara pjesma*", a stih te pjesme glasio je:

Domovino moja, tvoje sunce pada,

Ni umrijeti za te Hrvat snage nema,

*Dok nam stranac, majko, tihu propast sprema*¹⁸.

Taj stih postao je s vremenom glavni moto u njegovu životu tako što mu je bio poticaj za borbu svog hrvatskog naroda protiv srpskog hegemonizma.

¹⁵ Iz dokumentarnog filma Ljiljane Bunjevac Filipović: *Ljubavnici i ludaci*, 2012.

¹⁶ O tome kako je dobio nadimak više u intervjuu s Julienne Eden Bušić koji se nalazi u prilogama.

¹⁷ Prema izjavi Julienne Eden Bušić u dokumentarnom filmu Bunjevac Filipović Ljiljane: *Ljubavnici i Ludaci* iz 2012. You Tube, 15.3.2013.

¹⁸ Izjava Zvonka Bušića na Tribini: Zvonko Bušić-"Život za ideale", Zavičajnog kluba hercegovačkih studenata. You Tube, 15.3.2011.

Njegova ljubav prema knjizi bila je velika. Dokaz tome je bila njegova spavaća soba koja je uvijek bila natrpana knjigama.¹⁹ Maturanti na kraju srednje škole donosili su svoje maturalne radove da ih on očisti od tzv. istočne varijante. Gimnaziju je završio u Imotskom, a maturirao je u Zagrebu 1965. jer je bio izbačen iz gimnazije. Bušić je bio izbačen iz gimnazije, jer se usudio ići vidjeti gdje je 12 franjevac bačeno u jamu, koji su ubijeni od komunističke vlasti 1945. u Širokom Brijegu.²⁰

2.2. POČETAK POLITIČKE AKTIVNOSTI

Nakon završene srednje škole upisuje se na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje upisuje južnoslavenske jezike i komparativnu književnost.²¹ U proljeće 1967., kako je poznato, objavljena je "*Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*" od strane hrvatskih intelektualaca okupljenih oko Matice hrvatske. U njoj su osudili potiskivanje hrvatske jezične tradicije srpskim jezikom na svim područjima kulturnog, društvenog i književnog života. Deklaracijom se zatražila jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskog, hrvatskog, srpskog i makedonskog te jezika nacionalnih manjina u državnim i upravnim poslovima, kao i u Ustavu Jugoslavije. U to vrijeme, Bušić je studirao u Zagrebu te počinje djelovati kao mladi aktivist. Prikupljao je potpise za podršku Deklaracije.²² Tako počinje njegova politička aktivnost koja je bila potaknuta i njegovom borbom za pravdu i boljitak hrvatskog naroda. Još od malih nogu slušao je od ljudi u selu što su sve trpjeli od tadašnje jugoslavenske vlasti.²³ Ponukan time odlučuje se na borbu za svoj hrvatski narod.

Deklaracija je bila osuđena od strane komunističkih vlasti, a mnogi njezini potpisnici bili su politički osuđeni i kažnjeni. Najveće kazne snosila je Matica hrvatska i njezino povjerenstvo Upravnog odbora koje je sastavilo tekst Deklaracije.²⁴ Bušić je poznao neke ljude koji su zbog Deklaracije završili u zatvoru, a najviše ga je zabrinulo kada je čuo njihove priče o zlostavljanju u zatvoru nakon uhićenja. U strahu da i on ne bude mučen u zatvoru

¹⁹ Prema izjavi Bušićevog rođaka Tihomira Bušića u dokumentarnom filmu Bunjevac Filipović Ljiljane: *Ljubavnici i Ludaci* iz 2012. You Tube, 15.3.2013.

²⁰ Informacija od Julienne Eden Bušić.

²¹ Prema izjavi Zvonka Bušića u dokumentarnom filmu Bunjevac Filipović Ljiljane: *Ljubavnici i Ludaci* iz 2012. You Tube, 15.3.2013.

²² Isto

²³ Prema izjavi gospođe Julienne Eden Bušić prilikom intervjua.

²⁴ Deklaraciju su sastavili: Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić, Slavko Pavešić i Vlatko Pavletić. <http://enciklopedija.hr/>.

odlazi u emigraciju 10. lipnja 1967. u Austriju²⁵, točnije u Beč, gdje je upisao studij povijesti i južnoslavenskih jezika. Nikoga nije obavijestio da odlazi u emigraciju.

U Beču je 1969. upoznao američku studenticu Julienne Eden Schultz²⁶ koja je usavršavala znanje njemačkog jezika. Ona se ubrzo uključila u rad hrvatske političke emigracije i na nagovor Zvonka Bušića, na Dan Republike 29. studenoga 1970. godine, s prijateljicom je s nebodera na zagrebačkom Trgu Republike (današnji Trg bana Jelačića) bacala letke antijugoslavenskog sadržaja. Tu akciju dogovorili su u Clevelandu prije povratka Julienne u Beč na studij. Bušić je ostao u Clevelandu, a ona je otišla u Jugoslaviju kako bi izvršila zadatak. Akcija nije prošla prema planu, stoga su ona i njezina prijateljica bile uhićene i zadržane u zatvoru. Nakon mjesec dana provedenih u zatvoru u Zagrebu, Julienne se vratila u Beč, a kasnije kada se vratio iz Clevelanda pridružio joj se i Bušić. Samo godinu dana kasnije, u Hrvatskoj izbija Hrvatsko proljeće. Tada Bušićev rođak Bruno Bušić, poziva Zvonka da dođe u Hrvatsku jer konačno dolazi do nekih promjena.²⁷ Međutim, Bušić se odbija vratiti u Hrvatsku. Razlog leži u tome što je smatrao da mu tadašnje vlasti ne bi mogle oprostiti akciju koja je izvedena godinu dana ranije na Trgu Republike, te da bi vršile pritisak na njega zbog čega bi bio završio u zatvoru.

Kako je počelo Hrvatsko proljeće, ubrzo je Bušić dobio naredbu od Austrijske kriminalističke policije da napusti Austriju bez prava povratka, jer je navodno predstavljao opasnost za austrijsku neutralnost i jer je navodno namjeravao pokrenuti građanski rat u Jugoslaviji djelujući s austrijskog teritorija.²⁸ Zvonko Bušić i Julienne Eden Schultz napustili su Austriju i otišli u Zapadni Berlin gdje su se bili susreli s poznatim političkim emigrantom dr. Brankom Jelićem. Nezadovoljan političkim programom dr. Branka Jelića, Bušić prekida suradnju s njime i odlazi u Frankfurt. U Frankfurtu 1972. Bušić i Julienne su se vjenčali te nakon toga preselili u SAD.

²⁵ Prema izjavi Zvonka Bušića u dokumentarnom filmu Bunjevac Filipović Ljiljane: *Ljubavnici i Ludaci* iz 2012. You Tube, 15.3.2013.

²⁶ Julienne Eden Schultz rođena je u Eugeneu u američkoj državi Oregon, 20. rujna 1948. , kao jedina kći u obitelji uz tri mlađa brata, od oca profesora engleskog i starogrčkoga jezika i majke knjižničarke. Studirala je germanistiku koju je i magistrirala te lingvistiku na sveučilištima u Americi i Beču. Danas je američko-hrvatska prozna spisateljica, esejistica i prevoditeljica. Večernji list 4.9.2013.

²⁷ Prema izjavi Zvonka Bušića u dokumentarnom filmu Bunjevac Filipović Ljiljane: *Ljubavnici i Ludaci* iz 2012. You Tube, 15.3.2013.

²⁸ Prema izjavi gospođe Julienne Eden Bušić prilikom intervjua.

Prema izjavi gospođe Julienne Eden Bušić, po dolasku u SAD, ona i Zvonko Bušić najprije su živjeli u Clevelandu. Nakon nekog vremena odlaze u Portland, kako bi Zvonko upoznao njezinu obitelj. U Oregonu su proveli iduće tri godine. Godine 1975. preselili su se u New York. U New Yorku Julienne Eden Bušić radila je kao učiteljica, predavala je engleski jezik emigrantima, a Bušić je bio kućepazitelj u jednoj zgradi.

Krajem rujna 1975. Bruno Bušić je s krivotvorenim putnim ispravama emigrirao iz Jugoslavije u Francusku, a potom u Englesku. Ta vijest doprla je do Zvonka i Julienne, te se Zvonko odlučuje na sastanak s njime. U svibnju 1976. Bruno Bušić boravio je u Njemačkoj i Francuskoj (Karlsruhe, Pariz, Porz, Köln) zajedno sa Julienne i Zvonkom Bušićem.²⁹ Tada je u Porzu, gradskoj četvrti Kölna, sastavio i zajedno sa Zvonkom Bušićem uredio tekstove: "*Deklaraciju Glavnog sjedišta Hrvatskih osloboditeljskih snaga*" i "*Poziv na dostojanstvo i slobodu*"³⁰ koje se namjeravalo kao promidžbene letke upotrijebiti u nadolazećoj akciji otmiče zrakoplova u SAD-u.

Tekstovi *Deklaracije Glavnog sjedišta Hrvatskih osloboditeljskih snaga* i *Poziva na dostojanstvo i slobodu* su gotovo identični, zapravo varijacije istog. U oba teksta opisuje se povijest Hrvatske kroz trinaest stoljeća pa sve do Hrvatskog proljeća i kako je ono završilo. Autori teksta naveli su nekoliko točaka zašto su se borili za slobodu Hrvatske. Neke od tih točaka su: 1) *Hrvatska državna suverenost ukinuta je nakon punih trinaest stoljeća neprekinutog postojanja kao legitimne države. Hrvatska je nacija podvrgnuta fašističko-monrhističkoj diktaturi srpskih kraljeva kroz umjetnu i prisilnu jugoslavensku državu. Nakon svršetka Drugog svjetskog rata izvršen je nad hrvatskim narodom besprimjeran i nečuven genocid, pod geslom "bratstva i jedinstva", u ime integracionističkog jugoslavizma i mračnog, neljudskog internacionalizma hitlerovsko-staljinističkog tipa. Teror hrvatske okupacije stišao se 1966., da bi se 1971. obnovio u još brutalnijem izgledu;* 2) *Hrvati su ugnjetavani, ponižavani i vrijeđani zbog svog ponosa i nacionalnog dostojanstva. Ni u svojim kućama, kao ni u svojoj domovini, oni nemaju nikakvih prava, nego su opterećeni teškim, besprimjerenim obvezama. Hrvatsko moralno i materijalno vlasništvo Beograd raspodjeljuje po svojoj volji. Putem poreza i bogatstvom zemlje Hrvati su prisiljeni uzdržavati onaj isti sistem koji ih uzdržava;* 6) *Hrvati su isključeni kod svih odluka; njima se odluke naprosto priopćavaju "post*

²⁹ Mijatović, Anđelko: Bruno Bušić, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 167.-168.

³⁰ Isto

factum"³¹.. Time su oni pitanje Hrvatske postavljali kao pitanje slobode, kao pitanje novog zajedništva. Hrvatska je prema njihovim zamislima trebala biti zemlja slobodnih ljudi i pravednog društva. Na kraju tekstova pozivaju na borbu za slobodu pišući kako sloboda Hrvatske ovisi jedino o nama Hrvatima i da je moramo sami izboriti ne bojeći se mogućih žrtava i promašaja. Oba teksta potpisana su od strane Glavnog sjedišta hrvatskih osloboditeljskih snaga.

Od svog odlaska u emigraciju kao hrvatski politički emigrant Zvonko Bušić se iznimno angažirao, sastajao i surađivao sa brojnim drugim hrvatskim političkim emigrantima diljem svijeta. Sve je vodilo osmišljavanju velike akcije koja je odjeknula diljem svijeta. Riječ je bila o otmici američkog zrakoplova Boeinga 727 u New Yorku.

³¹ Zvonko i Julienne Bušić, The Official Website <http://www.zvonkobusic.com/>. Cijeli tekst nalazi se na kraju rada u prilogima.

3. OTMICA AMERIČKOG ZRAKOPLOVA BOEINGA 727 U NEW YORKU 1976.

3.1. PLAN OTMICE

Početakom 1970-ih godina Zvonka Bušića na ideju o otmici zrakoplova potaknulo je ubojstvo jugoslavenskog konzula Vladimira Rolovića³² u Švedskoj od strane dvojice Hrvata.³³ Poslije su hrvatske pristaše oteli jedan avion, te zahtijevali i iznudili oslobođenje to dvoje Hrvata koja su bila osuđena na doživotnu robiju. Svi su oni pobjegli u Španjolsku gdje su dobili politički azil, a odande su krenuli u različitim pravcima.³⁴ Bušić je želio da mu njegova supruga Julienne Bušić potraži informacije o toj otmici. Zanimalo ga je kako su to izveli, koja je to bila vrsta aviona, kako se letci mogu baciti iz aviona i koji avioni mogu letjeti na najveće udaljenosti.³⁵ Kako bi saznala sve potrebne informacije, gospođa Bušić je otišla u njujoršku gradsku knjižnicu. Tamo je našla i koristila britansku knjigu "Jane's-zrakoplovi cijeloga svijeta". Čitala je sve o komercijalnim avionima tipa 727,747,DC-10. Pažljivo je pregledavala crteže njihove utrobe, bilježila koliko kilometara mogu letjeti samo s jednim punjenjem, a onda je te stranice kopirala tako da ih je i Bušić mogao pročitati.³⁶

S vremenom Bušić je skovao plan otmice. U to vrijeme mnogi hrvatski disidenti bili su ubijeni od strane jugoslavenske tajne policije, a Bušić je smatrao da je samo pitanje vremena kada će i on biti ubijen. Smatrajući kako bi otmica aviona popraćena velikim publicitetom mogla zaustaviti jugoslavensku tajnu policiju u takvom djelovanju barem na američkom tlu i prema njegovom mišljenju svratiti toliko potrebnu medijsku pozornost medija na srpsko zlostavljanje hrvatkog naroda u Jugoslaviji, odlučuje se na otmicu američkog zrakoplova.

³² **Vladimir Rolović:** prema mišljenju Zvonka Bušića bio je visoki dužnosnik jugoslavenske tajne policije i bio je odgovoran za ubojstva mnogih hrvatskih emigranata u Zapadnoj Europi.; Bušić, Eden Julienne: *Ljubavnici i luđaci*, Zagreb, 2008., str. 206.

³³ Bušić, Eden Julienne: *Ljubavnici i luđaci*, Zagreb, 2008., str. 206.

³⁴ Isto, str. 206.

³⁵ Isto, str. 207.

³⁶ Isto, str. 208.

U New Yorku kao mjesto sastanka za dogovor o otmici bio je restoran na vrhu zgrade Gulf Western na uglu 59.³⁷ Tako je naposljetku Bušić okupio sve koji su sudjelovali u otmici. To su bili: Slobodan Vlašić, Frane Pešut, Petar Matanić i Julienne Bušić.

3.2. OTMICA ZRAKOPLOVA

Otmica zrakoplova dogodila se 10. rujna 1976. kada su Zvonko i Julienne Bušić, Petar Matanić, Frane Pešut i Slobodan Vlašić oteli putnički zrakoplov Boeing 727 T.W.A 355 na letu od New Yorka do Chicaga s 92 putnika.³⁸ Njihova namjera bila je da izbace letke iz zrakoplova nad Londonom i Parizom, u kojima se objašnjavao hrvatski slučaj u tadašnjoj Jugoslaviji i pozivao na njezinu neovisnost s naslovom *Poziv na dostojanstvo i slobodu*, a konačni cilj trebali su biti Zagreb i Solin.³⁹ Glavni cilj otmice zrakoplova bio je pokušaj prisiljavanja američkih i europskih medija da objave letke u kojima je bila kako u smatrali, sadržana istina o srpskom zlostavljanju hrvatskog naroda u Jugoslaviji.

Svega dvadesetak minuta nakon što je zrakoplov poletio putnici su bili obaviješteni da je zrakoplov otet. Bušić je tada otišao u pilotsku kabinu i naredio pilotu Richardu Careyju da okrene zrakoplov prema Montrealu umjesto prema Chicagu. Na putu prema Montrealu Bušić i njegova skupina pomagača pokušali su baciti letke kroz prozor aviona.⁴⁰ Međutim, to nije bilo moguće jer bi to prouzrokovalo pad aviona zbog promjene tlaka koja bi u avionu nastala. Kada su sletjeli u Montreal na aerodrom Mirabel zrakoplov je uzeo gorivo a Bušić je tada uspostavio prvu komunikaciju s njujorškom policijom putem avionskog radija uz pomoć pilota.⁴¹ Bušić je tada obavijestio njujoršku policiju da je postavljena bomba u ormariću na željezničkoj postaji Grand Central, te da se u tom ormariću nalazi i *Deklaracija Glavnog sjedišta Hrvatskih osloboditeljskih snaga* koju je moralo objaviti pet najznačajnijih američkih novina⁴². Bušić je dao njujorškoj policiji detaljne upute kako da se bomba deaktivira da ne dođe do nesreće. Bomba je bila upozorenje njujorškoj policiji da su njegove namjere ozbiljne. Kako je već spomenuto cilj objavlivanja *Deklaracije* bio je u tome da se konačno sazna za zlostavljanje hrvatskog naroda u Jugoslaviji. Postojala je prijetnja eksplozijom druge bombe koja je bila negdje drugdje postavljena u New Yorku u slučaju da se *Deklaracija* ne

³⁷ Bušić,Eden Julienne: *Ljubavnici i ludaci*, Zagreb,2008.,str.284.

³⁸ Vjesnik,12.9.1976.

³⁹ Isto

⁴⁰ Prema izjavi Julienne Eden Bušić prilikom intervjua.

⁴¹The New York Times,12.9.1976.

⁴² Los Angeles Times,New York Times,Chicago Tribune, Washington Post i International Herald Tribune. Na kraju jedino International Herald Tribune nije objavio tekst Deklaracije; Vjesnik,12.9.1976.

tiska. No, prema izjavi gospođe Julienne prilikom intervjua druga bomba nije postojala, bio je to samo blef.

Njujorška policija slijedila je Bušićeve upute i našla je bombu. Bomba je bila unutar hermetički zatvorenu loncu, kojega je policija odnijela u Rodmans Neck, specijalni poligon u Bronxu gdje su je članovi tima za deaktiviranje bombi pokušali deaktivirati 4 i pola sata kasnije.⁴³ No, u trenutku deaktiviranja bomba je eksplodirala te je na licu mjesta ubila policajca Briana J. Murraya, i teško ozlijedila poručnika Terrencea McTigua, časnika Henryija Dworkina, i zamjenika inspektora Fritza O. Behra, koji su potom prevezeni u Jacobi bolnicu u Bronxu.⁴⁴ U trenutku kada je bomba eksplodirala zrakoplov je letio iz Montreala prema Ganderu, Newfoundland.⁴⁵

S njujorškom policijom surađivale su i američke tajne obavještajne službe. FBI se pobrinuo da se *Deklaracija* tiska i da bude predstavljena američkim građanima. Kada je *Deklaracija* bila objavljena u američkim novinama, Vjesnik je prenio kako je jugoslavenska ambasada u Washingtonu odmah uputila protest američkoj vladi optužujući je da je to protujugoslavenski čin. Tanjug je tada objavio komentar: "*Krajnje je vrijeme da američka administracija nešto ozbiljno, odlučno i trajno učini na planu sprječavanja aktivnosti tih ujedinjenih snaga mraka i fašizma protiv Jugoslavije*".⁴⁶ Prema Vjesniku Jugoslavenski otpravnik vanjskih poslova u Washingtonu Radomir Petković protestirao je protiv čina FBI-a.

Kako Bušić i njegova skupina otmičara nisu uspjeli baciti letke iz Boeinga 727, američka vlast željela im je poslati drugi zamjenski avion u Ganderu, Newfoundland. Međutim, Bušić na to nije pristao. No, onda su američke vlasti poslale Boeing 707 da im bude navigator za let u Europu. Tako je Boeing 727 bio čekao nekoliko sati na aerodromu u Ganderu, dok nije došao Boeing 707 koji je bio većeg dometa i sa navigacijskom opremom za letove preko Atlantika te posadom obučenom za internacionalne letove.⁴⁷ Razlog tome bio je što piloti Boeinga 727 leteći samo na unutrašnjim američkim rutama nisu poznavali uvjete leta i slijetanja u Europi. U Ganderu je bilo pušteno 35 putnika kojima su bili podijeljeni propagandni letci *Appeal to the American People* koje Bušić i njegova skupna otmičara nije uspjela baciti iz aviona. Američka vlast pobrinula se da se ti letci tiskaju i budu bačeni nad

⁴³ Vjesnik, 12.9.1976.

⁴⁴ Isto

⁴⁵ The New York Times, 12.9.1976.

⁴⁶ Vjesnik, 13. rujna 1976.

⁴⁷ Isto

američkim gradovima. Tako su ti letci na zahtjev otmičara bili bačeni nad New Yorkom, Chicagom i Montrealom uz pomoć helikoptera zrakoplovne tvrtke T.W.A.⁴⁸

Iz Gandra oba su zrakoplova poletjela prema Keflaviku na aerodrom izvan Reykjavika na koji su bili sletjeli u ranim jutarnjim satima.⁴⁹ Prema New York Timesu na Islandu su oba aviona natočila gorivo a Boeing 727 bio je zatražio sendviče i pića, te su se i kovčezi s propagandnim letcima prenijeli u Boeing 707 kako bi izvršio svoju zadaću. Stručnjaci za eksplozive Ratne mornarice SAD-a kao i islandska policija i vatrogasci stajali su po strani za to vrijeme dok je avion bio na zemlji na aerodromu i nisu ništa poduzeli.⁵⁰ Prema njujorškom vremenu u devet ujutro oba aviona su poletjela prema Londonu.

Tri sata su bila potrebna da oba zrakoplova dođu u zračne prostore Londona.⁵¹ New York Times tada je prenio vijest kako je prema britanskim medijima zrakoplov samo preletio London, bacajući letke propagandnog sadržaja.⁵² Na aerodromu Heathrow zapadno od Londona, nalazile su se stotine policajaca sa strojnicama i oklopnim vozilima, jer se očekivalo da će avion tamo sletjeti.⁵³ Londonski kontrolni toranj imao je vezu s pilotom otegotog zrakoplova preko radija, putem kojeg ih je pilot obavijestio da je bacio letke. Vjesnik je pak prenio vijest kako su dužnosnici kontrolnog tornja izjavili tada za medije kako je zrakoplov tri puta preletio centar Londona i da se pritom spustio dosta nisko. Britanska televizija citirala je svjedoke koji su vidjeli kako su letci padali po tornjevima Parlamenta i Westminsterke katedrale i kako su se razbacali po krovovima i ulicama u centru grada.⁵⁴ Nakon što su bacili letke nad Londonom, oba zrakoplova su se uputila prema Parizu.

U Parizu su bacili letke pisane na francuskom jeziku. Kupci krcate avenije Champs-Elysées bili su iznenađeni, jer je mlažnjak letio jako nisko i bučio nad avenijom koja je subotom bila puna ljudi.⁵⁵ Prema pisanju New York Timesa dužnosnici francuskog aerodroma najprije su bili izjavili da su odbili dati dopuštenje zrakoplovu da sleti, ali kako je zrakoplov ostajao bez goriva, francuski premijer Raymond Barre osobno je naredio da se otvori pista za slijetanje Boeinga 727. Nešto iza jedan sat popodne po europskom računanju vremena, oba

⁴⁸ The New York Times, 12.9.1976.

⁴⁹ Isto

⁵⁰ The New York Times, 13.9.1976.

⁵¹ Isto

⁵² Vjesnik, 12. rujna 1976.

⁵³ Isto

⁵⁴ Isto

⁵⁵ Isto

aviona su sletjela na izolirani dio aerodroma Charles de Gaulle.⁵⁶ Boeing 707 natočio je gorivo i vratio se u New York.

Vjesnik je bio tada prenio vijest da se "prema njujorškom vremenu u subotu 11. rujna 1976. navečer na pariški aerodrom Charles de Gaulle, spustio oteti zrakoplov američke kompanije TWA s 56 putnika-talaca i 5 otmičara koji pripadaju ustaškoj terorističkoj emigraciji".⁵⁷ Čim je zrakoplov sletio, francuska policija i specijalci onesposobili su avion pucajući u njegove gume. Razlog zašto avion nije smio poletjeti iz Pariza za Jugoslaviju bio je taj što je američko Ministarstvo vanjskih poslova dobilo obavijest od jugoslavenske vlasti da će avion biti srušen čim uđe u zračne prostore Jugoslavije. Nakon što je oteti Boeing 727 sletio u Pariz francuska policija započela je s pregovorima. Bušić je tada obavijestio francusku policiju da ne želi razgovarati s predstavnicima lokalne francuske vlasti već je želio razgovarati sa istaknutijom ličnošću.⁵⁸ Domaće i svjetske novine prenjele su tada vijest kako je na francuskom radiju bila dana obavijest kako su otmičari zatražili razgovor sa američkim predsjednikom Fordom, američkim državnim tajnikom Kissingerom ili američkim ambasadorom u Parizu.⁵⁹ Odgovor Bijele kuće prenio je New York Times u kojem je bilo odlučeno da američki ambasador Kenneth Rush u Parizu, bude osoba će voditi razgovarati s otmičarima.⁶⁰

Vjesnik je prenio kako su o dramatičnoj situaciji izvještavale francuske televizijske i radijske postaje. U njihovim izvještajima Bušića i njegovu skupinu otmičara nazivalo se "zračnim gusarima" i izražavala se zabrinutost za živote talaca. Jugoslavenska vlast nije gubila vrijeme i iskoristila je svaki trenutak kako bi cijelu situaciju prikazala lošijom negoli je bila u svoju korist. To se najbolje očitovalo u Vjesniku gdje su Bušić i njegova skupina otmičara nazvani "hrvatskim separatistima koji su prihvatili ideologiju u ratu poraženih nacističkih saveznika-ustaša, a koji su se danas priklonili terorističkoj aktivnosti".⁶¹

⁵⁶ The New York Times, 12.9.1976.

⁵⁷ Vjesnik, 12.9.1976.

⁵⁸ Isto

⁵⁹ Isto

⁶⁰ Isto

⁶¹ Isto

New York Times pisao je kako je u nedjelju 12. rujna 1976. u jutarnjim satima, Julienne Bušić izašla iz zrakoplova i otišla u kontrolni toranj na aerodromu kako bi provjerila jesu li američke novine tiskale propagande letke, tj. *Deklaraciju*. S njom su iz zrakoplova bili izašli jedan putnik koji je bio kolabirao zbog dugog trajanja otmice zbog čega ga je iz aviona iznio Petar Matanić, te stjuardesa Basia Reeves⁶². No, prema Vjesniku Julienne Bušić tražila je da bude odvedena u centralnu parišku poštu u ulici Louvre kako bi uputila pozive u SAD-u Mladenu Čuvalu i Marijanu Buconjiću, što nije bilo točno.⁶³ Tu informaciju opovrgnula mi je i sama gospođa Julienne Bušić prilikom intervjua. Naime, gospođa Bušić došavši u kontrolni toranj na pariškom aerodromu uputila je već spomenute pozive u SAD. Nakon što je obavila pozive, francuska policija nije joj dopustila da se vrati u zrakoplov te je ona uhićena. New York Times pisao je kako je pri njezinom uhićenju prisutan bio američki ambasador Kenneth Rush, koji ju je obavijestio da je došlo do eksplozije bombe te da je jedan policajac poginuo. Rush je potom pregovarao sa Zvonkom Bušićem te mu rekao: "*Ovo je francuski teritorij, Francuska vodi pregovore. Vaš avion ne može više uzletjeti...smatrajte se osobno odgovornima za živote putnika i posade. Imate, prema tome dva izbora: da budete likvidirani ako držite taoce ili da se predate francuskim vlastima kako bi smjesta bili protjerani*", uvjeti su bili neopozivi.⁶⁴ Bušić nije pristao na predaju sve dok mu američki ambasador Rush nije rekao da je njujorški policajac poginuo zbog njegove bombe. Suočen s tom informacijom i svjestan što to znači Zvonko Bušić bio se odlučio na predaju. Tako je završilo 30-satno iskušenje, a svi taoce su bili oslobođeni. Nitko od putnika nije bio ozlijeđen. Zvonko Bušić i njegova skupina otmičara predali su se u 2 sata ujutro.⁶⁵ Predaja je uslijedila nakon 12 sati tijekom kojih su francuska policija i specijalci probušili gume aviona i time spriječili njegovo polijetanje.

Vjesnik je pisao kako su američke reakcije u subotu 11. rujna 1976. bile negativne. Prva reakcija njujorškog gradonačelnika Abrahama Beamea bila je: "*To su luđaci i divljaci!, to su umobolni luđaci koji ugrožavaju tolike živote u akciji za koju znaju da ne može ništa postići. Nadam se da će ovi ubojice biti privedeni pravdi!...Ovo je prvi avion otet na američkom teritoriju poslije 1972. i poslije dugog vremena pogibija jednog američkog policajca*".⁶⁶ Prema pisanju Vjesnika "sve američke novine i radio televizijske postaje složile su se da je riječ o propagandnoj akciji ekstremista, koji su se rukama i nogama borili protiv

⁶² The New York Times 13.9.1976.

⁶³ Vjesnik, 13.9.1976.

⁶⁴ The New York Times 13.9.1976.

⁶⁵ Isto

⁶⁶ Vjesnik, 12.9.1976.

sjena Hitlera i Mussolinija protiveći se nasilju koje su ipak na kraju primijenili".⁶⁷ Naime, Bušić i njegova skupina pomagača željeli su da se na Hrvate više ne gleda negativno zbog nekadašnjeg saveza NDH, nacističke Njemačke i fašističke Italije, te nasilja koje je tada primjenjivano.

Bilo je naivno očekivati da će kako je u Vjesniku pisano "oslobodilačka politika boraca za slobodu Hrvatske" dobiti podršku američkih građana i američke vlade. Naprosto to je bilo nemoguće, a dodatno je cjelokupnu situaciju otežala pogibija američkog policajca. Može se onda postaviti pitanje zašto su se " borci za hrvatsku slobodu " odlučili na takvo što. Odgovor na to pitanje nalazi se u njihovu nastojanju da bacanjem letaka pridobiju američku naklonost u svojoj borbi za slobodnu Hrvatsku. Međutim, iako američka javnost nije imala pojma što je Jugoslavija a kamoli što se u njoj događa, američka vlada je itekako znala pravo stanje Jugoslavije. Američke tajne službe kao što su FBI i CIA tijesno su surađivale sa UDBOM, te su dobro znale što se događa hrvatskim političkim emigrantima.

3.3. REAKCIJE DOMAĆE I STRANE JAVNOSTI NAKON PREDAJE OTMIČARA

Vjesnik je pisao kako je na uspješnost francuskih vlasti koja je okončala dramatičnu situaciju na aerodromu Charles de Gaulle, beogradska vlada reagirala pozitivno. Jugoslavenska glavna novinska agencija Tanjug, pohvalila je francusku akciju protiv otmičara, ali je kako je tada prenio Vjesnik "upozorila da predaja otmičara ne znači da će divlje male grupice fašista, koji su nakon Drugog svjetskog rata pobjegli na američki teritorij prestati, osim ako američka vlada radikalno ne modificira svoj stav o tome".⁶⁸ Jugoslavija je kako je već spomenuto godinama upozoravala američku vladu o protujugoslavenskim djelovanjima hrvatske političke emigracije te je tražila da američka vlada nešto poduzme po tom pitanju. New York Times prenio je tada vijest kako je tadašnji američki predsjednik Gerald Ford obećao da će otmičari odgovarati za svoje postupke i da će se nešto poduzeti na globalnoj razini jer su otmice i terorizam uzeli previše maha.⁶⁹ U to vrijeme američka vlada nije znala kako da se nosi sa terorizmom i kako da prema tome postupa, bila je u jednu ruku i dosta popustljiva čemu se oštro protivila jugoslavenska vlada. Može se zaključiti da je američka vlada vodila dvostruku politiku prema Jugoslaviji. S jedne strane održavala je prijateljski odnos s njome a s druge strane pružala je utočište njezinim političkim emigrantima i bila popustljiva u vezi njihova djelovanja.

⁶⁷Vjesnik 12.9.1976.

⁶⁸Vjesnik,13.9.1976.

⁶⁹The New York Times,12.9.1976.

Reakcija s američke strane kako je tada pisao Vjesnik, bila je također pozitivna. Predsjednik SAD-a Gerald Ford uputio je pismo francuskom predsjedniku Valeri Giscardu d'Estaigu u kojemu mu je zahvalio na brznoj i uspješnoj akciji francuskih vlasti u okončavanju dramatične situacije te je posebno pohvalio spretnost francuskog ministra unutrašnjih poslova Michela Poniatowskog i američkog ambasadora u Francuskoj Rusha, koji su uspjeli nadmudriti teroriste i brzo osloboditi taoce bez krvoprolića.⁷⁰

Mnoge američke novine opisale su cijeli događaj vrlo negativno i sa dosta prijezira prema otmičarima. Vjesnik je tada prenio komentar iz Chicago Daily Newsa na cjelokupnu situaciju koji je glasio: "*Ako su se otmičari nadali simpatijama, onda su pogriješili u procjeni reagiranja većine ljudi koja je pročitala njihove poruke. Svaka grupa što se služi taktikom tih fanatika mora izazvat otpor*".⁷¹ Samo iz ovog komentara može se zaključiti koliki je negativni publicitet donijela otmica jer su se otmičari nadali upravo suprotnome. U američkim novinama hvalilo se brzo i spretno djelovanje francuskih vlasti, ali i kritiziralo sigurnosne mjere na američkim aerodromima koje su u ovom slučaju bile potpuno zakazale.

Vjesnik je pisao kako je Američka Federalna avionska administracija (F.A.A.) tada demantirala kritiku zbog loših sigurnosnih mjera na taj način što je objasnila da se neke vrste naprava, u ovom slučaju plastični dijelovi lažnih bombi, mogu prokrijumčariti kroz skenere sa x-zrakama i metalne detektore.⁷² Otmica zrakoplova bila je očiti pokazatelj da je ugrožena sigurnost putnika, stoga je američki predsjednik Ford naredio detaljnu istragu kako bi se u budućnosti spriječili takvi događaji.⁷³ Vjesnik je prenio vijest kako je istraga koja je bila provedena pokazala da su najvjerojatnije dijelovi lažnih bombi potajno bili uneseni u avion i da su u avionu bile sastavljene bombe, te da su otmičari možda danima planirali kako da to izvedu.⁷⁴

Američka vlada i američka javnost ocijenili su cijeli događaj kao veliku pogrešku Hrvata koji su svojim činom otmice doveli do smrti američkog policajca, te time pokušali narušiti prijateljski odnos između Jugoslavije i SAD-a, ali u tome nisu uspjeli.

⁷⁰ Vjesnik, 24.9. 1976.

⁷¹ Isto

⁷² Vjesnik, 12.9.1976.

⁷³ Isto

⁷⁴ Isto

Vjesnik je pisao kako je uspješnom akcijom protiv otmičara bio zadovoljan i francuski predsjednik Valeri Giscard d'Estaing koji je tada izjavio :"*Odlučni nalozi dani prilikom otmice aviona, koje su vlada i ministar unutrašnjih poslova savršeno proveli u djelo, ubuduće će se primijeniti za svaku sličnu operaciju koja se pokuša izvesti na francuskom teritoriju*".⁷⁵

New York Times pisao je kako su Hrvati u SAD-u podržavali Zvonka Bušića i njegovu skupinu otmičara u njihovoj borbi, ali su suosjećali i s obitelji poginulog policajca. Tako su župljani hrvatske crkve svetog Ćirila i Metoda i svetog Rafaela, koja se nalazila na zapadnoj strani New Yorka, počeli 12. rujna 1976. prikupljati sredstva za obitelj poginulog policajca Briana Murraya.⁷⁶ Svećenik te hrvatske crkve, Slavko Soldo tada je za New York Times izjavio: "*Zajednica Hrvata, dok su simpatizirali sa otmičarima s onime što su učinili Amerikancima kako bi pokazali nepravdu u Hrvatskoj, preuzeli su prikupljanje pomoći zato što su htjeli izraziti svoje duboko žaljenje za smrt američkog policajca. Mnogi članovi zajednice su se izjasnili kako bi htjeli posjetiti ostala tri ozlijeđena policajca u njihovoj bolnici*".⁷⁷ Otac Soldo također je izjavio kako je Zvonko Bušić često dolazio u njegovu crkvu sa svojom ženom Julienne, te da su u crkvu dolazili i Marko Vlašić i Petar Matanić, ali ne i Frane Pešut.⁷⁸ Svećenik je za New York Times opisao Bušića kao iskrenu i dobru osobu, koja se čvrsto drži svojih uvjerenja i kao povučenog muškaraca koji je osjećao da život nije vrijedan življenja bez pravde i slobode za Hrvatsku.⁷⁹ Otac Soldo je između ostalog za New York Times izjavio kako je za vrijeme stajanja aviona na pariškom aerodromu, Julienne nazvala redovnika Mladena Čuvala koji se nalazio u franjevačkoj župi sv. Ćirila i Metoda i Rafaela, kako bi saznala jesu li američke novine objavile tekst *Deklaracije*.⁸⁰ Redovnik Čuvalo nije mogao potvrditi jesu li novine objavile dokument. Američka policija tada je posumnjala da je plan otmice zrakoplova bio smišljen u New Yorku, u hrvatskoj franjevačkoj župi sv. Ćirila i Metoda i Rafaela zajedno s fra Mladenom Čuvalom.⁸¹

⁷⁵ Vjesnik, 14.9.1976.

⁷⁶ The New York Times, 13.9.1976.

⁷⁷ Isto

⁷⁸ Isto

⁷⁹ Isto

⁸⁰ Isto

⁸¹ Meštrović, Mate: U vrtlogu hrvatske politike, kazivanje Peri Zlataru, Golden marketing, Zagreb, 2003., str. 229.-230.

Nakon završetka otmice neki od putnika izjavili su kako poštuju otmičare koje je New York Times prozvao "zračnim piratima" jer su samo tražili pristup kako bi prenijeli poruku o stanju Hrvatske u Jugoslaviji. Jedan od putnika, direktor zaklade za oboljele od artritisa, Warren Benson bio je izjavio: "*Želim im sve najbolje. Oni nemaju ništa protiv nas, samo su htjeli prosljediti priču, brinuli su se o našem zdravlju, i većinu vremena su se lijepo odnosili prema nama*".⁸²

Otmica je dobila oštru osudu i u stranom tisku. Kritike stranog tiska prenio je Vjesnik. Tako je prema Vjesniku rimski dnevnik *Il Messaggero* pisao kako su iza akcije otmičara stajali svi oni koji su željeli propast Jugoslavije. Rimski dnevnik otmičare je također bio prozvao "ustašama" te podsjetio na razdoblje hladnog rata kad su mnogi od njih pronašli utočište u mnogim europskim i američkim zemljama. Na kraju svog komentara, kako je prenio Vjesnik, *Il Messaggero* je upozorio kako Europa treba razmisliti o dubokoj pozadini ovakvih terorističkih akcija i njihovim posljedicama.⁸³ U francuskom tisku, prema Vjesniku, interes za slučaj otmice pao je, pa gotovo i nestao već samo nakon dva dana. Francuske novine samo su pisale kako je njihov predsjednik Giscard pokazao odlučnost u cijelom slučaju otmice te kako će se i ubuduće takvi slučajevi rješavati na isti način. Neke francuske novine podsjetile su svoje čitaoce na savezništvo ustaša s Hitlerom i Mussolinijem i na njihov bijeg u zapadne zemlje gdje im je uključujući i Francusku ukazano gostoprimstvo.⁸⁴ U zapadnonjemačkom tisku cijeli događaj bio je popraćen s dosta publiciteta, prema Vjesniku otmičari su prikazani kao "fašisti" i "teroristi" koji rade protiv Jugoslavije.⁸⁵ Austrijske novine⁸⁶, prenio je Vjesnik, za razliku od ostalih novina u svijetu najviše su pisale o reakciji Jugoslavije na otmicu, te kako je ona tražila pa gotovo i naredila SAD-u da nešto poduzme u vezi otmice i da kazni otmičare. Kao i mnoge druge novine u svijetu, Vjesnik je pisao i kako su švedske oštro osudile akciju hrvatskih političkih aktivista prozvavši ju "fašističkom" a njih "ustašama".⁸⁷ Vjesnik je pisao i kako su švedski listovi ali i londonski podsjetili svoje čitatelje na pokret ustaša koji je bio osnovao Ante Pavelić i na teror koji je taj pokret vršio u

⁸² The New York Times, 13.9.1976.

⁸³ Vjesnik, 15.9.1976.

⁸⁴ Isto

⁸⁵ Isto

⁸⁶ Isto

⁸⁷ Isto

prošlosti.⁸⁸ Londonski listovi poput *Daily Telegrapha* i *Timesa* bili su ocijenili cijeli događaj negativno kao i mnoge novine i mediji u svijetu, prenio je Vjesnik.⁸⁹

Vjesnik je pisao kako su akciju Zvonka Bušića i njegove skupine pomagača osudili su i Ujedinjeni narodi. Glavni tajnik UN-a u to vrijeme Kurt Waldheim smatrao je da se nešto hitno moralo poduzeti na svjetskom nivou, kako se nešto takvo više ne bi ponovilo. S njim se složio i zapadnonjemački ministar vanjskih Hans Dietrich Genscher koji je tada smatrao da je krajnje vrijeme da se stane na kraj otmicama zrakoplova kojih je u to vrijeme bilo dosta u svijetu.⁹⁰

Može se zaključiti kako je akcija Zvonka Bušića i njegovih pomagača u stranim i domaćim medijima i tisku prikazana kao teroristička, fašistička i ustaška akcija koja je rezultirala smrću njujorškog policajca. Takva negativna reakcija i publicitet cijelog slučaja nije bilo ono što su željeli Zvonko Bušić i njegova skupina pomagača.

3.4. ISTRAGA O OTMICI ZRAKOPLOVA I PODIZANJE OPTUŽNICE

Nakon uspješnog okončanja dramatične situacije na pariškom aerodromu Charles de Gaulle, uslijedila je predaja otmičara. Tada je prema New York Times bio objavljen identitet otmičara. Otmičari su bili identificirani kao Zvonko Bušić⁹¹, Julienne Eden Schultz⁹², Frane Pešut⁹³, Petar Matanić⁹⁴ i Marko Vlašić⁹⁵.

Čak ni prilikom uhićenja Bušić nije prestao zagovarati slobodu Hrvatske. Njegova izjava tada je bila: "*Ponosni smo na ono što smo učinili. Nemojte se iznenaditi ako čujete za druge napade u budućnosti. Mi samo branimo pravednu stvar, a evo nas sada sa liscama oko zapešća*"⁹⁶. Nakon uhićenja na pariškom aerodromu otmičari su bili zrakoplovom vraćeni u SAD. New York Times pisao je kako ih je oko 40-ak FBI agenata dočekalo na aerodromu J.F.Kennedy, te su svakog odveli zasebno odvojenim autima na ispitivanje u svoj stožer. Glavni istražitelj FBI-a tada je bio James Shalleck, koji je želio istragom otkriti na koji način

⁸⁸ Vjesnik, 15.9.1976.

⁸⁹ Isto

⁹⁰ Vjesnik 13.9.1976.

⁹¹ Zvonko Bušić: 30 godina, nezaposleni jugoslavenski konobar, koji živi na adresi 303 West 76th Street, jednom je morao platiti kaznu od 50 dolara u Clevelandu 1971. jer je uperio pištolj u drugog čovjeka i zbog toga je tamo opisan kao militantni hrvatski nacionalist. The New York Times, 13.9.1976.

⁹² Julienne Bušić: 27. godina, žena Zvonka Bušića. Rođena u Eugene, Oregonu. Nezaposlena učiteljica engleskog, uhićena u Jugoslaviji 1970. u Zagrebu, jer je bacila letke za hrvatsku nezavisnost. Isto.

⁹³ Frane Pešut: 25 godina, jugoslavenski strojar koji živi u Fairview, New Jersey. Isto.

⁹⁴ Petar Matanić: 31 godina, Jugoslaven sa prebivalištem u New Yorku, trener američkog nogometa. Isto.

⁹⁵ Marko Vlašić: 29 godina, Jugoslaven, električar koji živi u Stamford, Conn. Isto.

⁹⁶ The New York Times, 13.9.1976.

je bomba postavljena na željezničkoj postaji Grand Central i što je o tome znala skupina otmičara.⁹⁷ Agenti FBI-a pretražujući stan Bušićevih pronašli su kutije sa letcima na hrvatskom jeziku koji su govorili o hrvatskoj nezavisnosti. New York Times pisao je kako su federalni agenti ispitali susjede Bušićevihne ne bi li saznali kako je došlo do plana o otmici.⁹⁸ Među izjavama ispitanih susjeda bila je i izjava: "*Oboje su bili jako druželjubivi ljudi, ostavljali su jako pozitivne impresije, jako dragi muž i žena. Znao sam ih iz viđenja, ne društveno, i uvijek su me pozdravili sa hello.*"⁹⁹

New York Times pisao je kako su njujorška policija kao i tajne službe poput FBI-a i CIA-e pokušavale otkriti na koji način su otmičari uspjeli u avion unijeti dijelove lažnih bombi. U pomoć im prema New York Timesu bila priskočila i francuska policija koja je analizom tih lažnih bombi otkrila da su otmičari zapravo nosili bezopasne štapove dinamita oko vrata koji su bili napravljeni od plastičnog kita koji se koristi u građevini, te da su lažne bombe bile napravljene od obične gline. Postojale su dvije teorije o tome kako su ti dijelovi lažnih bombi dospjeli u zrakoplov. Prema jednoj teoriji Julienne Bušić je iskoristila svoje znanje jer je nekoliko godina prije radila kao stjuardesa u T.W.A. te je znala na koji način zaobići sigurnosne mjere na aerodromu. No, prema drugoj teoriji otmičari su nekako uspjeli prokrijumčariti lažne eksplozive u malim dijelovima, najvjerojatnije u svojoj prtljazi, u zrakoplov koje su kasnije sastavili. Izjave putnika potvrdile su drugu teoriju, jer prema njihovim izjavama otmičari su često odlazili na toalet koji se nalazio u stražnjem dijelu aviona, gdje su vjerojatno sastavljali bombe.¹⁰⁰ New York Times pisao je kako je među izjavama putnika bila važna činjenica da su im 15 minuta prije predaje otmičari saopćili da su bombe lažne, te da su otmičari razlomili svoje lažne bombe na komadiće i dali ih njima za suvenir. Pri izlasku iz aviona francuska policija putnicima je bila zaplijenila dijelove lažnih bombi.¹⁰¹ Istraga njujorške policije i američkih tajnih službi otkrila je kako je bomba na Grand Centralu bila amaterski izrađena jer se radilo o loncu za brzo kuhanje koji je bio prerađen u bombu. Utvrđeno je i da specijalci za bombe uključujući i policajca Briana Murraya nisu nosili zaštitna odijela koja su mogla spriječiti njihovo stradavanje i pogibiju policajca.¹⁰²

⁹⁷ The New York Times, 13.9.1976.

⁹⁸ Isto

⁹⁹ The New York Times, 12.9.1976

¹⁰⁰ Isto

¹⁰¹ Isto

¹⁰² Isto

Nakon što su Zvonko Bušić i njegovi pomagači bili uhićeni i vraćeni u SAD, započeo je postupak njihovog ispitivanja i davanja iskaza, na temelju čega se podigla optužnica. Kao mjesto saslušanja i suđenja bila je izabrana sudnica u Istočnom Brooklynu jer se u istom okrugu nalazi aerodrom La Guardia, s kojega je bio otet avion.¹⁰³ Da bi se mogli braniti sa slobode sudac je odredio jamčevinu od milijun dolara za svakog. Međutim, nitko od njih nije imao toliku svotu novaca, stoga nisu mogli izaći iz zatvora i braniti se sa slobode.¹⁰⁴ Bušić je istražiteljima Manhattana i Queensa tada rekao da je on sam planirao otmicu aviona T.W.A. koja se dogodila 10.rujna i da je odgovoran za postavljanje eksploziva u Grand Centralu koja je na kraju ubila jednog policajca a ozlijedila tri.¹⁰⁵ Izjavio je da je o postavljanju bombe u podzemnoj željeznici sve naučio iz knjige "*Anarhistička kuharica*".¹⁰⁶ Potom je prema New York Timesu izjavio kako je unajmio ormarić u Grand Centralu 48 sati prije otmice i u njega stavio stare cipele, koje je kasnije zamijenio bombom, te da nitko od ostalih sudionika otmice nije znao za tu bombu kao ni za to da su bombe u zrakoplovu bile lažne.¹⁰⁷ Međutim, istražitelji su u to bili posumnjali, jer su smatrali da je još jedan otmičar bio viđen blizu ormarića, pa su Bušića podvrgnuli detektoru laži, no time nisu dobili očekivane rezultate. Bušić im je prilikom ispitivanja rekao da nikome od otmičara nije rekao da namjerava oteti avion, već im je svima kupio karte za let i dao im ih je svakome posebno i pri tome rekao da idu na posebnu misiju za Hrvatsku. Kad su ušli u avion tada im je rekao da će oteti avion. U svojoj izjavi Bušić je potvrdio iskaze putnika kako su sastavili lažne bombe u avionu. Između ostalog izjavio je da mu je u avionu pala na pamet ideja da avionom odu i u Beograd i tamo bace letke iznad jugoslavenskog parlamenta, ali je od toga bio odustao kada je dobio informaciju da bi jugoslavenske vlasti mogle srušiti avion čim uđu u njihov zračni prostor.¹⁰⁸

¹⁰³ Vjesnik, 24.9. 1976.

¹⁰⁴ Hrvati diljem svijeta prikupljali su novac za njihovu obranu,tj. odvjetnike. Bio je to fond "Slobodna Hrvatska" za pomoć utamničanim Hrvatima. Adresa na koju su Hrvati diljem svijeta slali novac za fond bila je Times Square Station, New York 10036, USA. *Hrvatska revija*,lipanj -rujan 1976.,god.26. svezak 2-3(102-103),sign.VIII 91.,str. 356

¹⁰⁵ The New York Times,18.9.1976.

¹⁰⁶ Isto

¹⁰⁷ Isto

¹⁰⁸ Isto

Vjesnik je pisao kako je u postupku priprema za suđenje javni tužilac Mario Merola zatražio od velike porote da se otmičarima sudi za ubojstvo s predumišljajem zbog pogibije policajca koji je demontirao eksploziv otmičara.¹⁰⁹ Ubojstvo policajca na dužnosti u državi New York povlači za sobom najtežu kaznu. Vlasti u New Yorku bile su poduzele sve kako bi se protiv petero "hrvatskih boraca za slobodu" podignula optužnica za ubojstvo policajca. Državni tužilac Thomas Pattison tada je tražio od porote da se otmičarima sudi zbog trostrukog zločina: otmice aviona, zavjere za otmicu aviona i ubojstvo policajca.¹¹⁰ Porota je prihvatila njegov prijedlog te tražila da se saslušaju svjedoci kako bi mogla donijeti konačnu odluku po pitanju podizanja optužnice. Vjesnik je pisao kako je među svjedocima na saslušanju bio i pilot Boeinga 727 Richard Carey koji je izjavio da je njegova posada prihvatila igru otmičara.¹¹¹ U tom trenutku iz te izjave moglo se shvatiti da je on ili bio svjestan činjenice da Bušić i njegova skupina otmičara nemaju pravo već lažno oružje te da je iz tko zna kojih razloga prihvatio tu igru ili pak kao da mu je svejedno vozio li po redu vožnje ili po zahtjevima otmičara. Radilo se o nagađanju Vjesnika čime se samo dodatno širila propaganda o cijelom slučaju. Zbog te njegove izjave pretpostavljalo se da je i on sudjelovao u otmici. Nakon saslušanja, sudski postupak je bio nastavljen jer su optuženi morali izjasniti osjećaju li se krivima ili ne.

Prema New York Timesu Zvonko Bušić i njegova skupina pomagača izjavili su u ponedjeljak ujutro 27. rujna 1976. ujutro na Federalnom sudu u Brooklynu, da se ne osjećaju krivima za djela što ih je nabrajala optužnica.¹¹² Nakon njihove izjave sudac John R. Bartels odredio je početak suđenja koje je bilo odgođeno na zahtjev branitelja Zvonka Bušića, Martina Oзера kako bi si svi optuženi mogli osigurati odvjetnike i pritom izjavivši da je motiv otmice bio čisto politički.¹¹³ Sudac je prihvatio odgodu, ali je rekao: " *Ovo je Federalni sud, a ne politički forum i ovo će biti suđenje na temelju optužnice i ništa više od toga!*".¹¹⁴ Odluka o početku suđenja odgodila se za 12. listopada 1976. kako bi si svi optuženi mogli osigurati odvjetnike.

¹⁰⁹ Velika porota je ona pravosudna instanca u SAD-u bez čije se suglasnosti ne može provesti nikakav sudski postupak. Odlučuje da li tužitelj ima osnova za pokretanje sudskog procesa. Porota se na suđenju izjašnjava o tome da li su optuženi krivi ili ne, a sudsko vijeće izriče visinu kazne. Vjesnik, 14.9.1976

¹¹⁰ Vjesnik, 24.9. 1976.

¹¹¹ Isto

¹¹² The New York Times, 28.9.1976.

¹¹³ The New York Times, 28.9.1976

¹¹⁴ Isto

Vjesnik je prenio kako je Velika porota njujorške općine Manhattan optužila u srijedu 29.rujna 1976. Zvonka Bušića i njegove pomagače za zračno piratstvo i za ubojstvo njujorškog policajca Brianna Murrayja koje je posljedica neuspješnog deaktiviranja bombe.¹¹⁵ Optužnica je uključivala i pismo koje je bilo dostavljeno njujorškoj policiji iz aviona a koje je upozorilo na bombu. U javnosti je kompletan tekst pisma bio objavljen samo par dana prije donošenja optužnice. Tekst pisma koji je Bušić dao stjuardesi kada je avion napustio aerodrom La Gardiu, a kojeg je bila napisala Julienne Bušić glasio je: *1. Ovaj avion je otet; 2. Posjedujemo pet bombi, od kojih su 4 napravljene od lijevanog olova i željeza što im daje isti učinak i snagu kao velika granata; 3. ostavili smo bombu slične izrade u ormariću preko puta Comondore hotela u 42. ulici. Kako bi došli do ormarića, idite podzemnim ulazom banke Bowery Savings. Nakon što ste prošli govornicu, u blizini se nalaze tri prozora koja pripadaju banci, lijevo od tih prozora su ormarići. Broj ormarića je 5713.; 4. daljnje upute nalaze se u pismu unutar ormarića. Bomba se može aktivirati samo ako se pritisne prekidač, stoga je potreban oprez; 5. vlasti bi se trebalo upozoriti iz aviona odmah, 6. ovaj avion će letjeti pod ultimatumom do Londona.*¹¹⁶ U SAD-u je otmica aviona federalna krivica i podliježe federalnom postupku, a ubojstvo policajca podliježe zakonima države u kojoj je počinjeno.¹¹⁷

Zvonko i Julienne Bušić, Slobodan Vlašić, Frane Pešut i Petar Matanić bili su optuženi za teško ubojstvo drugog stupnja zbog smrti policajca koji je poginuo u pokušaju deaktiviranja bombe. Nije im se moglo suditi za ubojstvo prvog stupnja jer nije bilo dovoljno dokaza koji bi to potkrijepili.¹¹⁸ U slučaju da im se sudilo za ubojstvo prvog stupnja dobili bi smrtnu kaznu. Za ubojstvo drugog stupnja kazna je od 15 do 25 godina zatvora.¹¹⁹ Prema optužnici, svih petero otmičara optuženo je po dvije točke za ubojstvo drugog stupnja, po pet točaka za otmicu, tri za napad i po jednoj za kazneno posjedovanje opasnog oružja.

Nakon cjelokupnog događaja postavljala su se pitanja: Tko stoji iza njih? Tko pomaže hrvatske emigrante? Tko podriva Jugoslaviju? U prvi plan istican je uvijek zahtjev koji je iz Beograda uzastopno i uporno upućivan američkoj vladi da mora korjenito promijeniti stav popustljivosti prema hrvatskim emigrantima, odnosno da mora preispitati svoju politiku prema Jugoslaviji.

¹¹⁵ Vjesnik, 1.10.1976.

¹¹⁶ The New York Times, 22.9.1976.

¹¹⁷ Vjesnik, 1.10.1976.

¹¹⁸ Isto

¹¹⁹ Isto

Vijest o otmici u New Yorku prva dva dana bila je na prvom mjestu svih senzacionalnih novosti cijeloga svjetskoga medijskog prostora, dotle je tisak u bivšoj Jugoslaviji pratio sa zadržkom i vrlo kontrolirano. U jugoslavenskim novinama, pogotovo u Vjesniku hrvatsko pitanje prikazano je kao pitanje "fašističkoga podzemlja", koje ima samo jedan cilj, a to je nađiti socijalističkoj i nesvrstanoj "jugoslavenskoj dosljednoj politici mira".¹²⁰ Zanimljivo je da jugoslavenske novine nisu uopće objavile ijedan dio teksta *Deklaracije* ili propagandnih letaka.

U Jugoslaviji je prvu vijest o otmici objavila državna agencija Tanjug. Potom su vijest prenijele sve ostale novine, ali u svojim unutarnjim stranicama. Prve stranice jugoslavenskih novina bile su rezervirane za smrt kineskog vođe Mao Zedonga, kao i o neraskidivom prijateljstvu Nicolaea Causecua i Tita, koji su tih dana razgovarali u Beogradu. Vijest o otmici nije išla dalje od državnih i republičkih dnevnih listova. Bio je to način da se ne uznemiruje javnost koja osuđuje takvu terorističku akciju, ali i neprihvatljiv i nehuman stav onih koji objavljuju dokumente otmičara. Lokalni listovi o cijelome slučaju nisu bili zabilježili ni riječi.¹²¹ Glasilima u Hrvatskoj nije bilo dopušteno da se odmah javljaju iz New Yorka s komentarima, jer Beograd to nije dozvolio dok se nisu saznale prave namjere otmičara.¹²²

O slučaju Zvonka Bušića pisalo se puno više u svjetskim nego u domaćim novinama. Cijeli događaj izazvao je dosta veliki publicitet koji je bio više negativan nego pozitivan.

¹²⁰ Vjesnik, 12.9.1976.

¹²¹ Bilosnić, Tomislav Marijan: *Zvonko Bušić, kronika o povratku Zvonka Bušića u domovinu, dokumenti*; Zadar, 2010., str. 12.

¹²² Isto

4. SUĐENJE ZVONKU BUŠIĆU I NJEGOVOJ GRUPI OTMIČARA

1977.

Zbog nedostatka materijala u ovom poglavlju najviše se koristila knjiga Borisa Maruna "Otmičari ispunjena sna", jer je Maruna bio na suđenju Zvonku Bušiću i njegovim pomagačima kao braniteljski pomoćnik, odnosno prevoditelj. Koristili su se i svi dostupni članci New York Timesa o procesu suđenja, dok Vjesnik nije ništa izvještavao sa suđenja. Ono što je Vjesnik o suđenju pisao bilo je samo kada je suđenje počelo i kako je ono završilo, dok o pojedinostima tijekom suđenja kao o svjedočenjima raznih svjedoka Vjesnik nije ništa pisao.

4.1. POČETAK SUĐENJA, OŽUJAK 1977.

Državna vlast SAD-a, njujorška policija i udovica poginulog policajca, gospođa Kathleen Murray bili su pokrenuli sudski postupak protiv Zvonka Bušića i njegove grupe otmičara. Suđenje je počelo u ponedjeljak 28. ožujka 1977. No, prije početka suđenja prema zakonu potrebno je bilo izabrati porotu¹²³. Pri izboru za porotu nisu bili izabrani svi oni koji su zbog vlastitih frustracija, rasnih, socijalnih ili drugih razloga mogli biti pristrani Bušiću i njegovoj grupi otmičara. Tako su primjerice kako je pisao Maruna, kao neprihvatljivi kandidati bili crnac homoseksualac i njemačka Židovka koja je provela dio života u logorima. Otmice zrakoplova u to vrijeme su bile sredstvo arapske borbe protiv Izraela, zbog čega mnogi Židovi nisu mogli biti nepristrani te su stoga odbili biti u sastavu porote. Na kraju je bila sastavljena porota od 10 žena i 2 muškarca.¹²⁴

Prema Maruni uvodni govor održao je Michael Tigar, branitelj optuženih, dok je uvodnu riječ tužiteljstva održao Peter R. Schlam. U svom uvodnom govoru Michael Tigar podsjetio je na događaj otmice te je obraćajući se poroti i sudu rekao: "*Otprilike 45 minuta poslije pola noći 11. rujna 1976. poginuo je njujorški policajac Brian Murray. Dokazni će materijal u ovom slučaju pokazati da moj klijent, Zvonko Bušić, kao ni bilo koji od optuženih, nije odgovoran za njegovu smrt. Smrt policajca nije bila predviđena i nije prouzročena navodnim zračnim piratstvom. Bušić i ostali bili su u zrakoplovu i nosili su sa sobom željezne lonce, glineno tijesto s kojim se igraju djeca, frotiranu vrpcu, žicu za električno zvonce i*

¹²³ Porota se sastoji od 12 članova američkog društva i ona je zapravo publika s pravom suda. U kontroli izbora porotnika tužitelji i branitelji imaju jednaka prava. Sud dvanaestorice jednom donesen je konačan, ne podliježe naknadnom preispitivanju i prepravljanju, pa ni onda kad je nenačelan i u očitoj suprotnosti sa samim zakonom i pravnom teorijom. Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 25.

¹²⁴ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 26.

električne prekidače".¹²⁵ Nakon toga odvjetnik Tigar ponovio je tri točke optužnice koje su optuživale Bušića i njegovu grupu otmičara za zračno piratstvo zbog otimanja i protuzakonitog upravljanja zrakoplovom koje je rezultiralo smrću njujorškog policajca Briana Murraya, druga točka optužnice bila je istovjetna prvoj, ali za smrt njujorškog policajca nije teretila optužene i na posljetku prema trećoj točki optužilo ih se za svjesno i voljno udruživanje sa svrhom kovanja zavjere protiv SAD-a.

Riječ nakon odvjetnika Tigra preuzeo je Martin Elefant, odvjetnik Petra Matanića. Odvjetnik Elefant tražio je da se Petru Mataniću sudi zasebno jer je on bio samo nevina žrtva koju je Bušić iskoristio za potrebe svojeg cilja.¹²⁶ Odvjetnik Irwin Rochman koji je zastupao Franu Pešuta također je tražio da se njegovom klijentu sudi zasebno jer je i on bio samo pijun u Bušićevu naumu. Jedino je Marko Vlašić nakon uhićenja priznao krivnju te stoga nije previše bio ispitivan tijekom suđenja.

Od iznimne važnosti kako je pisao Maruna, bilo je svjedočenje kapetana aviona Richarda Careya koje je trajalo dva dana. Tijekom svog svjedočenja kapetan Carey izjavio je kako su u Parizu zbog napetosti situacije nakratko kontrolu bili izgubili Zvonko Bušić i Marko Vlašić, koji su postali živčani i derali se u avionu.¹²⁷ U svom iskazu izjavio je kako je 10.rujna 1976. oko osam sati navečer avion poletio te da mu je nakon dvadesetak minuta u pilotsku kabinu ušao poslužitelj u zrakoplovu Thomas Van Dorn i predao mu pismo. Poslužitelj mu je objasnio da mu to pismo šalje jedan od putnika. U omotnici se nalazila poruka s već spomenutim tekstom da je zrakoplov otet. Pročitavši pismo, kapetan Carey naredio je svom kopilotu Lou Senatoreu da pošalje šifru za otmicu kontrolnom tornju. Uskoro je Zvonko Bušić bio pokucao na vrata pilotske kabine i naredio kapetanu Careyju da okrene avion prema Europi, kapetan je to odbio, ali na posljetku je ipak okrenuo za Europu.¹²⁸ Nakon toga uslijedili su već spomenuti događaji. Ono što je kapetan Carey naglašavao tijekom svog iskaza prema Maruni, jest zabrinutost Bušića za bombu na Grand Centralu. Bušić se brinuo jesu li američke vlasti ozbiljno shvatile poruku i pobrinule se za bombu.¹²⁹ Na kraju svog iskaza kapetan Carey izjavio je kako je u Parizu francuski vojni zrakoplov letio neposredno u njihovoj blizini i dao mu upute da ga slijedi u Rhiems. Svjestan da ga šalju u francusku vojnu bazu, kapetan Carey je to odbio te se odlučio za let prema pariškoj zračnoj luci Charles De

¹²⁵ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.27.

¹²⁶ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.35

¹²⁷ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.41.

¹²⁸ Isto

¹²⁹ Isto

Gaulle.¹³⁰ Naime, kako je Rheims francuska vojna baza, Carey je znao ako tamo sleti da će početi paljba po avionu bez obzira što su američki putnici unutra, stoga je spriječio krvoproliće. Na zračnu luku Charles De Gaulle avion je sletio 11. rujna 1976. u 19:00 sati po pariškom vremenu. Točno u ponoć između 11. i 12. rujna stigla je poruka francuskog Ministarstva unutarnjih poslova da su gume na avionu probušene i ispuhane.¹³¹ Hrvatskim se otmičarima nudila alternativa ili da se predaju ili da budu ubijeni na licu mjesta. Nudila im se također mogućnost da se predaju američkim ili jugoslavenskim vlastima. Prema Maruni Kapetan Carey protiv toga je protestirao te rekao: *"Ja ne odobravam taj ultimatum. Ja neću prihvatiti taj ultimatum. Vi morate shvatiti da ste mi vi objasnili da su svi zahtjevi otmičara de facto ispunjeni. Sve što se u ovom trenutku traži jest dokaz, a vi mi spletkarite s ultimatumom da ćemo biti ubijeni jer vi ne želite pokušati pronaći dokaz"*.¹³² Na suđenju dodao je kapetan Carey s pogledom na hrvatske otmičare u sudnici: *"To je značilo da bismo mi trebali biti žrtvovani, jer su ti ljudi bili odani svojim ciljevima"*.¹³³

4.2. NASTAVAK SUĐENJA, TRAVANJ 1977.

Početak travnja svjedočio je Terrencea McTiguea, jedan od preživjelih policajaca koji je ostao unakažen nakon eksplozije bombe. Njegovo svjedočenje nije moglo biti potpuno objektivno. Prema Maruni tijekom njegova svjedočenja nastala je polemika oko balističke deke¹³⁴ koja se sastoji od 14 slojeva balističkog najlona i vanjske obloge od nezaljiva platna. U njoj je na dugačkoj motki bila prenijeta bomba nađena na postaji Grand Central. Ta deka se navodno nalazila ispod bombe u Bronxu kada je ona eksplodirala. Kao dokazni materijal u sudnicu je primjerak takve deke bio unio i odvjetnik Schlam. Međutim, McTigue nije mogao svjedočiti o toj deki jer je on osobno nije vidio nakon eksplozije bombe budući da je bio ozlijeđen i prevezen u bolnicu. Ono što se uistinu dogodilo jest da deka nije preživjela Bušićev "lonac". Ispitalo ga se i što se dogodilo na željezničkoj postaji Grand Central jer je specijalcima bomba bila ispala iz ormarića na pod no nije bila eksplodirala. Postavljalo se pitanje kako je do toga uopće moglo doći. Prema Maruni tada je odvjetnik Tigar upitao McTiguea bi li on u bilo kojim okolnostima uzeo neku eksplozivnu napravu, podigao je u zrak i tresnuo njome o pod. McTigue je odgovorio da "ne bi". Zapanjujuća činjenica jest da bomba nije eksplodirala pri padu iz ormarića, ni tijekom prijevoza do specijalnog poligona u

¹³⁰ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 41.

¹³¹ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 49.

¹³² Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 50-51.

¹³³ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 51-59.

¹³⁴ Balistička deka: vrsta pokrivača se upotrebljava za umotavanje i prenošenje manjih bombi i uopće eksploziva. Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 65.-67.

Bronxu već je eksplodirala 4,5 sati nakon što je nađena i to u rukama specijalaca. Iako je McTigue svjedočio i rekao da je eksplozive naprave ponekad potrebno mehanički stresti, Tigar mu nije povjerovao, jer je znao da je ta priča čvrsto bila sastavljena na policiji i u državnom odvjetništvu.¹³⁵

Prema Maruni Tigar je prije svjedočenja McTigua tražio od suca Bartelsa da zahtjeva od State Departmenta, CIA-e, FBI-a i Ureda za emigraciju podatke o Zvonku i Julienne Bušić, odnosno o policijskom nadzoru nad njihovim životima. Sudac je to bio odbio. Tigar je na to tada izjavio da su ti podaci neophodni za obranu.¹³⁶

Dan nakon svjedočenja McTigua, svjedočio je dr. Domenic Di Mario, patolog i šef sudske medicine grada New Yorka. On je bio obavio obdukciju nad poginulim policajcem i ustvrdio kako se prema ozljedama koje je zadobio poginuli policajac moglo zaključiti da je bio preblizu bombe, odnosno da nije bio na sigurnosnoj udaljenosti. Odvjetnik Tigar želio je dokazati da su McTigue i policajci lagali o svom fizičkom položaju u trenutku eksplozije, naime, nisu bili klečali zaštićeni vrećama pijeska kao što su tvrdili.¹³⁷

Na Veliki četvrtak 7. travnja, optužba je izvela posljednjeg direktnog svjedoka Kennetha Scotta, stručnjaka za otiske prstiju u središnjici FBI-a u Washingtonu. On je dokazao kako su otisci na dokumentima pronađenim u pretincu od ukupno njih četiri, tri pripadali Julienne Bušić: lijevi palac, lijevi srednjak i desni palac.¹³⁸ Obrana je kao svog svjedoka dovela člana hitnog odreda njujorške policije. Bio je to John Beatty, vozač specijalnog kamiona, u kojem je 10.rujna 1976. godine, nešto prije 23:00 sati bila prevezena eksplozivna naprava Zvonka Bušića s Grand Centrala na Rodman Neck, specijalni poligon u Bronxu. On je bio izjavio kako su se on i njegov tim dogovorili da će najprije pokušati aktivirati Bušićevu napravu. To je suprotno od onoga što je McTigue bio rekao, da su nastojali najprije otkriti sastav naprave da bi mogli obavijestiti posadu zrakoplova i planirati daljnji korak.¹³⁹ Bio je to još jedan dokaz kako policija prikriva pravu istinu ne bi li izbjegla sankcije zbog svog loše odrađenog posla.

¹³⁵ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 67

¹³⁶ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 67.

¹³⁷ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 73.-75.

¹³⁸ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 82.

¹³⁹ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 83.

U ponedjeljak 11. travnja, svjedočio je Frank McLoughlin, jedan od pomoćnika šefova njujorške policije, ujedno i stručnjak za javne informacije. On je bio prisutan pri pokušaju detonacije bombe u podzemnoj željeznici i dao je iskaz da su tada policajci nosili zaštitnu odjeću, a da su poslije bili bez nje. Tigar je nakon njega pozvao Zvonka Bušića da izađe na klupu za svjedoke.¹⁴⁰ Pri svom svjedočenju, prema Maruni, Bušić je bio priznao da je cijelu akciju on sam smislio i da nitko od optuženih nije kriv.¹⁴¹

Ispitivanje Bušića nastavilo se i idući dan, 12. travnja. Na Tigrovo pitanje: "*Je li vas gospodine, ikada prije tog vremena policija uhitila u Jugoslaviji?*" Bušić je odgovorio: "*Da, bio sam uhićen pet puta u mom selu, ali samo u svrhu ispitivanja, a u dva sam navrata bio tučen zbog mojih aktivnosti u školi. Svi su policajci u mom selu bili su Srbi. Oni uopće nisu bili hrvatska policija i oni me nisu razumjeli niti su me htjeli razumjeti. Julienne, Petar i Frane nikada nisu vidjeli bombu. Ja sam je sam odnio na Grand Central i ostavio u prtljažnom pretincu 5713".¹⁴² Prema Maruni izjavio je i kako je kao moguća mjesta gdje bi mogao ostaviti bombu uzeo u obzir lučku kapetaniju Port Authority, autobusni kolodvor i Times Square. Međutim, ipak se na kraju odlučio za Grand Central zbog veće sigurnosti i manje mogućnosti žrtava. Bombu je ostavio u pretincu u petak 10. rujna 1976. između 9:30 i 10:30 ujutro. Konačnu odluku o otmici donio je mjesec dana prije.¹⁴³ Jugoslavenski glavni konzul u San Franciscu, Tugomir Džalto, obratio se putem pisma sucu Bartelsu, u kojem je od njega bio zahtijevao da mu dostavi izjave Zvonka Bušića koje je izrekao na sudu.¹⁴⁴ Sam sudac Bartels izjavio je na sudu tog dana kako je dobio pismo jugoslavenskog konzula koji je želio vidjeti opravdanje koje je Bušić dao, ali sudac je to bio odbio jer se to tiče samo američkog pravosuđa.¹⁴⁵*

¹⁴⁰ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 92.-94.

¹⁴¹ Isto

¹⁴² Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 99.-102.

¹⁴³ Isto

¹⁴⁴ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 105.

¹⁴⁵ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 84.-85.

U srijedu, 13. travnja, nastavilo se unakrsno ispitivanja Zvonka Bušića. Maruna je pisao kako je odvjetnik Schlam nastojao otkriti podrijetlo novca koji je bio potreban za izvođenje čitave akcije. Bušić mu je na to odgovorio da je imao oko 2500\$ ušteđevine. Bilo je tiskano 6-7 tisuća letaka na francuskom, te 6-7 tisuća letaka na engleskom jeziku i oko 60 tisuća letaka na hrvatskom jeziku. Tiskao ih je bio sam, zajedno s Josipom Remenarom.¹⁴⁶ Cjelokupni trošak tiskanja iznosio je oko 800\$, od čega je Zvonko platio samo polovicu iznosa. Bušić je ponovno po tko zna koji put naglasio da nitko od otmičara nije znao unaprijed da će zrakoplov biti otet.¹⁴⁷ Schlam je potom Bušića pitao kako je uopće bio došao do eksploziva. New York Times je pisao kako mu je Zvonko Bušić na to odgovorio da je u baru na adresi East 86th Street u Yorkvilleu, sredinom travnja 1976. navečer sjedio za stolom i pio pivo. Tada mu je jedan nepoznati muškarac sa susjednog stola doviknuo: "*Izgledaš kao revolucionar*", a Zvonko će njemu: "*A ti izgledaš kao mafijaš, mora da prodaješ nešto ilegalno*".¹⁴⁸ Nepoznati muškarac je kimnuo glavom, digao se od stola i pratio Bušića u toalet. U toaletu ga je Bušić pitao što prodaje, a čovjek mu je rekao da prodaje dinamit te je Bušić na kraju odlučio kupiti količinu dinamita za 250\$.¹⁴⁹ Otišli su potom van na parkiralište do auta, gdje je nepoznati muškarac otvorio prtljažnik u kojemu su se nalazile vrećice za kupnju. Bušić je izjavio da je uzeo vrećicu i platio, ali da nije prije toga pogledao u vrećicu jer nije htio ostaviti dojam da je tek početnik. Tek kasnije kada je pogledao u vrećicu vidio je da je riječ o osam štapova dinamita te ih potom pospremio u podrum zgrade u kojoj je živio, a da ženi nije ništa rekao o tome.¹⁵⁰ Pri svjedočenju, priznao je da je on oteo avion te da je donio o tome čvrstu odluku mjesec dana prije i da je bio svjestan da je to protuzakonito. Kada ga je ispitivao tužitelj Peter R. Schlam, Bušić mu je objasnio na koji način je izabrao svoje sudionike za otmicu. Naime, prema New York Timesu radilo se o tome da su to isključivo morali biti hrvatski patrioti, ljudi od povjerenja, te oni koji su osjetili teror Titove vlade. Bušić je stalno ponavljao kako nitko od otmičara nije znao da će avion biti otet, jer im je samo bio rekao da će ići s njim avionom na tajni sastanak hrvatskih patriota u Chicago i da mu trebaju pomoći nositi letke. Međutim, na pitanje tko je sve sudjelovao u pisanju i tiskanju letaka, odbio je odati njihova imena jer je znao da bi za to saznala jugoslavenska vlast koja bi te ljude bila i likvidirala.¹⁵¹ Idući dan sudac je donio odluku da Zvonko Bušić mora objasniti pred porotom zašto je odbio odati imena svojih prijatelja u Hrvatskoj i Europi. Bušić je tada

¹⁴⁶ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 84-85.

¹⁴⁷ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 110-114.

¹⁴⁸ The New York Times, 13.4.1977.

¹⁴⁹ Isto

¹⁵⁰ Isto

¹⁵¹ Isto

između ostaloga opet na to rekao da bi ljudi u Zagrebu bili uhićeni ili bi im se dogodila kakva nesreća, a u Zapadnoj bi Europi bili ubijeni. Stoga Bušić unatoč prijetnjama suda nije bio otkrio imena tih ljudi.

Maruna je pisao kako je važan svjedok obrane bio Dennis V.Canfield¹⁵². On je objasnio razne tehničke načine koji su mogli biti primijenjeni da bi policija saznala što se točno nalazilo u Bušićevom loncu. Canfield je dokazao kako je policija neodgovorno baratala Bušićevom napravom suprotno svim uputama koje je moguće naći čak i u početničkim priručnicima. Niti ju je trebalo nasilno baciti na pod, niti je trebalo prekidati žice. Što je još važnije, Canfield je kategorički ustvrdio da daljinski rezač žice koji je optužba predočila poroti kao onaj koji su upotrijebili McTigue i njegovi kolege, da bi prerezali žicu na napravi Zvonka Bušića, nikada nije bio ni u kakvoj eksploziji.¹⁵³ Objasnio je kako je bacanje bombe na betonski pod moglo nagristi izolaciju žice između lonca i poklopca i na taj način zatvoriti električni krug. Do zatvaranja kruga moglo je doći i zbog kiše koja je padala taj dan, odnosno vlage u jami na Rodman's Necku.¹⁵⁴ Ustvrdio je da bi mu trebao samo komadić lonca da zaključa koju je vrstu dinamita upotrijebio Zvonko Bušić. Ipak, najvažniji mu je argument bio da je policija, prema vojnim naputcima, trebala apsolutno pričekati pola sata prije nego što se primaknula bombi, nakon što je jednom pokušala prerezati njezinu žicu.¹⁵⁵ Prema Maruni nakon Zvonka Bušića iduća dva dana trajala je obrana i ispitivanje Julienne Bušić pri čemu je ona priznala da je sve učinila iz ljubavi prema Zvonku i njegovom narodu.¹⁵⁶

U srijedu 20. travnja, bila je počela obrana Frane Pešuta. Njegov odvjetnik Irwin Rochman želio je dokazati da je Frane bio nevino oruđe u tuđim rukama. Jedino što je Pešut napravio bilo je da je u rane noćne sate 8. rujna 1976.godine, propitkivao na Grand Centralu za sigurnost prtljažnih pretinaca.¹⁵⁷

¹⁵² Dennis V.Canfield: profesor je na bostonskom sveučilištu Northeastern, a nekoć je radio i u kriminalističkom laboratoriju državne policije u New Jerseyu. Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.116

¹⁵³ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.117.

¹⁵⁴ Isto

¹⁵⁵ Isto

¹⁵⁶ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995.,str.131.

¹⁵⁷ Maruna,Boris: *Otmičari ispunjena sna*,Mozaik knjiga,Zagreb,1995str.142.

4.3. POROTA DONOSI ODLUKU, SVIBANJ 1977.

Bio je utorak, 3. svibnja. Prema Maruni dan prije državni odvjetnici i branitelji Irwin Rochman i Paul Bergman održali su završne govore. Svoj završni govor Tigar je usmjerio gotovo isključivo na prvu točku optužnice. Time je htio dokazati da je Bušić nevin za smrt policajca Murraya, odnosno da uvjeri porotnike da je negdje postojao izvanjski uzrok koji je promijenio tok događaja.¹⁵⁸ New York Times pisao je kako je suđenje trajalo pet tjedana tijekom kojega je Zvonko Bušić priznao da je kriv za otmicu, ali nije preuzeo krivnju za ubojstvo policajca, jer je smatrao da za to nije bio kriv¹⁵⁹.

New York Times prenio je vijest kako su četiri "hrvatska borca za slobodu" bila proglašena krivima za otmicu aviona u četvrtak, 5. svibnja 1977. godine. Porota od deset muškaraca i dvije žene nakon 27 sati vijećanja bila je donijela odluku. New York Times pisao je i kako su prema odluci porote Zvonko i Julienne Bušić bili su krivi po svim trima točkama optužnice: za zračno piratstvo koje je rezultiralo smrću policajca, za zračno piratstvo te za urotu. Zvonko i Julienne Bušić bili su osuđeni na doživotnu kaznu zatvora, dok su ostali bili dobili 20 godina zatvora. Kao peti optuženi hrvatski politički aktivist za otmicu aviona bio je i Marko Vlašić koji je priznao krivnju prije nego li je uopće suđenje bilo i počelo te je bio prihvatio nagodbu od 30 godina zatvora.¹⁶⁰

Vjesnik je tada bio prenio vijesti kako su "ustaški teroristi proglašeni krivima u četvrtak navečer, 5. svibnja pred Federalnim sudom u New Yorku".¹⁶¹ Riječ porote koja je bila saopćena u četvrtak poslije 23 sata po lokalnom vremenu uništila je pokušaj odvjetnika obrane da se svi pripadnici grupe s izuzetkom Zvonka Bušića oslobode krivice. Obrana je cijelu koncepciju gradila tako da optužene prikaže poroti kao manje-više slučajne suučesnike, kao putnike na liniji New York-Chicago. Putnike koji nisu znali da se treba izvesti otmica aviona, već samo toliko da iz aviona treba da se raspačavaju letci u kojima se traži prestanak postojanja Jugoslavije. Federalni sudac Bartels morao je još izreći kazne koje su bile predviđene za srpanj 1977. Presudom na Federalnom sudu cijeli postupak nije bio gotov, jer prvih pet pripadnika iz grupe redova ekstremne antijugoslavenske emigracije moralo je biti

¹⁵⁸ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 193.-197.

¹⁵⁹ The New York Times, 6.5.1977.

¹⁶⁰ The New York Times, 6.5.1977.

¹⁶¹ Vjesnik, 7.5.1977.

izvedeno na novi proces pred sud države New York zbog pogibije policajca Briana Murraya. Protiv njih je već ranije bila podignuta optužnica za djelo ubojstva drugog stupnja.¹⁶²

4.4. ČITANJE OSUDE ZVONKU I JULIENNE BUŠIĆ, SRPANJ 1977.

Prije nego što je bila izrečena kazna 20. srpnja 1977. godine, Bušić je prema New York Timesu u sudnici održao govor. U svom govoru Bušić je objasnio zašto je počinio otmicu: " *Nisam ovo učinio iz čisto avanturističkih ili terorističkih pobuda, bio je to jednostavno poziv u pomoć, vrisak obespravljenog i progonjenog čovjeka. Da sam znao da će itko biti ozlijeđen, aludirajući pritom na smrt policajca nikad ne bih učinio to što sam učinio iako bi to značilo moju anonimnu smrt od jugoslavenske ruke*".¹⁶³ Gospođa Bušić je također bila održala svoj govor te navela razloge napada na Jugoslaviju. Julienne je rekla: "*Ja optužujem Jugoslaviju jer je uništila život dvoje ljudi koji nikada ne bi nikome naudili*".¹⁶⁴ Nakon razgovora sudac Bartels pročitao je osudu Zvonku i Julienne Bušić na doživotni zatvor. New York Times i Vjesnik prenijeli su da je Zvonko¹⁶⁵ dobio pravo na pomilovanje i uvjetnu slobodu poslije deset godina zatvora, a njegova žena poslije osam godina zatvora. Sljedećeg dana ponovljen je isti postupak u slučaju Petra Matanića, Slobodana Vlašića i Frane Pešuta. Sva trojica osuđena su na 30 godina zatvora. Prema Maruni, Vlašiću je već bilo uzeto

¹⁶² Vjesnik, 7.5.1977.

¹⁶³ The New York Times, 21.7.1977.

¹⁶⁴ Isto

¹⁶⁵ Malo je poznato da je Zvonko Bušić uspio pobjeći iz američkog zatvora u travnju 1987. godine. Vjesnik o tome nije prenio nikakve vijesti, dok u The New York Timesu to je bila udarna vijest. The New York Times pisao je kako je osuđeni hrvatski terorist svojom lukavošću uspio pobjeći iz federalnog zatvora u Orange Countryju, N.Y. Nakon 30 sati hodanja i trčanja kroz šumu Bušić je na kraju bio uhićen na trijemu dućana u Milfordu, Pennsylvania. Lokalni policajac koji ga je uhitio bio je Donald Quick. Bušić je policajcu rekao da je morao pobjeći iz federalnog zatvora iz kojeg nitko nikad nije uspio pobjeći, zato što je komisija za pomilovanje odbila održati obećanje za saslušanje koje je njemu i njegovoj supruzi moglo donijeti uvjetnu kaznu i slobodu. Bušić je kasnije tog dana premješten u Scraton gdje je bio optužen zbog bijega iz zatvora. Bio je to prvi bijeg u tom zatvoru koji se nalazi 60 km sjeverozapadno od New Yorka. Glasnogovornik zatvora Greg Bogdan, izjavio je za medije kako se Bušić sakrio u prostor iznad stropa zatvorske gimnastičke dvorane i njemu boravio sve dok nije pao mrak, nakon čega se probio kroz zid i spustio u dvorište za rekreaciju. Potom je iskopao rupu ispod ograde i uspio se izmigoljiti kroz dvije bodljikave žice koje su bile i pod naponom te pobjeći. Bogdan je bio izjavio da je električni uređaj koji drži žičanu ogradu pod naponom u vrijeme Bušićevog bijega sasvim dobro radio. Bušić je uspio pobjeći i patrolnim policijskim vozilima ispred zatvora, jer se zatvor nalazi u jako šumovitom području. Bogdan je bio izjavio kako je inače ponašanje Bušića bilo dobro. Ostalo je nejasno da li se Bušić susreo s kime prije nego li je došao u Milford i je li imao pomagača. The New York Times, 18.-19.9.1987.

u obzir priznavanje krivnje pa je mogao biti pušten na slobodu poslije 6 godina izdržavanja kazne, dok je Mataniću i Pešutu sudac odredio da moraju izdržati najmanje trećinu zatvorske kazne.¹⁶⁶ Pred Federalnim sudom u New Yorku, 21.srpnja 1977. ovako je bio govorio američki sudac John Bartels: " *Ovo je bolni i mučni zadatak, kojeg sud mora obaviti... Bilo bi nepravedno i nepošteno, kada ne bih prije početka rekao, da Zvonko Bušić i njegova supruga kao i njihove drugove, ne smatram nikakvim ratnim zločincima, niti teroristima. Držim da je neophodno važno, da svoj govor počnem s ovom primjedbom... Nema nikakve dvojbe, da je njihov čin iz političkih motiva i njima vođen, da je išao za reklamiranjem i publiciranjem borbe za hrvatsku samostalnost, da je ljudski prosvjed protiv tiranskog i neljudskog postupka prema Hrvatima u komunističkoj Jugoslaviji. Pretpostavlja, da ogromna većina Amerikanaca, ako ne i svi Amerikanci, uživaju demokraciju i slobodu i da oni ogorčeno i iz dubine srca prosvjeduju protiv progonstva i tlačenja hrvatskog naroda, kao i protiv nasilnog gušenja hrvatskog jezika i hrvatske kulture sa strane jugoslavenskih i srbijanskih vlastodržaca. Međutim, ako se okrivljeni žele boriti za slobodnu Hrvatsku, pravo mjesto za jest, kako se meni čini Hrvatska ili Jugoslavija... Kod optuženika, kao što je dokazala i njihova prošlost, najbitniji cilj njihova života jest stvoriti što veću mogućnost za promicanje borbe i ideje hrvatske samostalnosti... Neprijeporne su činjenice, da su odanost i potpora hrvatske zajednice prema optuženicima bile zapanjujuće i začuđujući divne. No, ipak ovdje mora biti spomenuto, da Amerikanci nisu izborili svoju samostalnost otimajući svoje nevine prijatelje. Hrvatska je zajednica stvorila veliki fond za obranu optuženika...Sud ipak ne može odobriti, tolerirati, niti opravdati otmicu zrakoplova kao sredstvo za postignuće izvjesnih političkih ciljeva u jednoj stranoj državi".¹⁶⁷*

Nakon što je slučaj otmice Zvonka Bušića i njegove skupine pomagača i otmičara konačno bio priveden kraju, reakcije u SAD-u su bile sasvim drugačije nego na početku. Neki građani SAD-a suosjećali su sa hrvatskim patnjama i podržali su njihovu borbu. Većina Amerikanaca smatralo je da su se Hrvati za svoju nezavisnost ipak borili na politički nekorektan način, te da je prikladnije bilo da su se za svoju nezavisnost borili u Hrvatskoj a ne u SAD-u. Međutim, nakon nekoliko godina izbio je Domovinski rat te se tada hrvatsko pitanje i nezavisnost nije više činilo tako nemogućim snom Zvonka Bušića i njegove skupine pomagača.

¹⁶⁶ Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str.218.

¹⁶⁷ Hrvatska revija, godina 27. (1977.), br.1-4. IT.86.599, svezak 3(107),rujan 1977., str.444.

Gospođa Julienne Eden Bušić prilikom intervjua izjavila je kako je udovica Kathleen Murray podnijela je tužbu protiv njujorške policije zbog pogrešnog rukovanja i aktiviranja eksploziva. Utemeljila ju je na izjavama koje su joj dali stručnjaci za deaktiviranje bombi i kolege njezinog supruga. Međutim, taj dokument s izjavama bio je uništen, mogući svjedoci zaplašeni a svako istraživanje onemogućeno.

5. POVRATAK ZVONKA BUŠIĆA U HRVATSKU, NJEGOVO POLITIČKO DJELOVANJE I KRAJ

5.1. POVRATAK ZVONKA BUŠIĆA U HRVATSKU 2008.

Republika Hrvatska je konačno svoju samostalnost izborila 1991. Od tada pa sve do srpnja 2008. hrvatski političari Franjo Tuđman¹⁶⁸, Dražen Budiša, Ivica Račan Vlado Gotovac i Ivo Sanader te i sama Julienne Eden Bušić diplomatski su se dosta zalagali za puštanje Zvonka Bušića iz zatvora.¹⁶⁹

Zvonko Bušić nije pušten iz zatvora ni nakon 30 godina odslužene kazne. Njegovo izdržavanje kazne trebalo je završiti 11. rujna 2006. Iako je bio prebačen u deportacijski pritvor američkog ministarstva domovinske sigurnosti od kuda je vrlo brzo trebao biti deportiran, to se nažalost nije bilo dogodilo. Američka Komisija za pomilovanje nije odobrila puštanje Bušića iz zatvora 2006.¹⁷⁰ Prema zakonu, Zvonko Bušić morao je biti pušten nakon 30 godina osim ako "Komisija utvrdi da je on ozbiljno ili često kršio pravila i odredbe institucije ili ako postoji opravdana sumnja da će počinuti bilo federalan, državni ili lokalni zločin".¹⁷¹ Zašto on nije bio pušten nakon 30 godina to nitko sa sigurnošću ne može objasniti. Komisija se kasnije opravdavala da je zadržan dvije godine duže jer se prema njihovom mišljenju Bušić nije pokajao za učinjeno iako je sudac Bartles priopćio da se Bušić još 1976. pokajao i izjavio da to nije bila njegova namjera. Kasnije su se američke vlasti i Komisija ispričavali da su "izgubili" te papire i snimke sa saslušanja. Međutim, svaki put kada se Bušić sastao s Komisijom za uvjetnu slobodu ponovio bi isto, ali oni su sve to "izgubili".¹⁷²

¹⁶⁸ Poslije potpisivanja Washingtonskih sporazuma 1994. Tuđman je na sastanku s Billom Clintonom, zamolio Bušićevo prebacivanje u RH. Clinton je bio obećao da će s Ministarstvom pravosuđa razmotriti ovo pitanje. U vrijeme Daytonskih pregovora, Tuđman, Granić i Šušak susreli su se s američkim timom koji je predvodio šef diplomacije Warren Christopher. Tuđman je bio ponovo zatražio Bušićevo puštanje, ali odgovora nije bilo. Bilosnić, Marijan Tomislav: *Zvonko Bušić, kronika o povratku Zvonka Bušića u domovinu*, dokumenti; Matica hrvatska, Zadar, 2010., str. 268.

¹⁶⁹ Jutarnji list, 1.9.2013.

¹⁷⁰ Isto

¹⁷¹ Zvonko i Julienne Bušić, The Official Website <http://www.zvonkobusic.com/>.

¹⁷² Informacija od Julienne Eden Bušić.

Kako nije bio pušten nakon izdržavanja maksimalne kazne za njegovo oslobođenje počeo se zalagati Hrvatski helsinški odbor koji je smatrao da su bila prekršena ljudska prava Zvonka Bušića od strane SAD-a. On je bio protuzakonito zadržan još dvije godine. Zadnje dvije godine bio je premješten u strože odjeljenje za islamske ekstremiste¹⁷³ gdje su se posjete održavale kroz debelo staklo, bez ikakvog ljudskog dodira.

Nakon 32 godine provedene u najstrožim američkim zatvorima, Zvonko Bušić se 24. srpnja 2008. godine vratio u Republiku Hrvatsku. Došao je u pratnji američkih agenata. U Zračnoj luci Zagreb bio je dočekan kao domoljub. Dobrodošlicu na aerodromu došli su mu poželjeti političari Dražen Budiša i Anto Kovačević, pjevač Marko Perković Thompson i nekoliko stotina građana.¹⁷⁴ Pred okupljenim mnoštvom na aerodromu Bušić je održao svoj govor: *"Obraćam se Hrvatskoj i obraćam se Hrvatima, kako u Republici Hrvatskoj tako i u BiH i diljem svijeta. Svim Hrvatima koji hrvatski dišu bez obzira gdje oni danas živjeli. Ovaj dan je najsretniji dan u mom životu... Nema tih riječi ni u jednome jeziku na svijetu koje bi mogle izraziti, jasno artikulirati moje sadašnje osjećaje, moju trenutačnu radost i moju trajnu zahvalnost svima vama braćo Hrvati i sestre Hrvatice koji ste došli ovako me dočekati!"*¹⁷⁵

Na vijest o njegovu puštanju na slobodu iz SAD-a su došle negativne reakcije. Američke novine su u svojim člancima podsjetile čitaoce na otmicu iz 1976. i njezinu tragičnu posljedicu. New York Times je objavio a Večernji list prenio izjavu njujorškog policijskog glasnogovornika Raymonda W. Kellyja kako američka vlada nije obavijestila njujoršku policiju o puštanju Zvonka Bušića iz zatvora. Kelly je bio izjavio kako je "ubojstvo policajca neoprostivo i da onaj tko ubije policajca ne bi smio biti pušten".¹⁷⁶ Mnogi policijski dužnosnici pa i oni koji su svjedočili tragičnom događaju 1976. s prijezirom su izjavili kako je nečuveno da je Bušić dobio uvjetnu slobodu. Smatrali su to uvredom njujorške policije od strane američke vlasti. Terence G. McTigue koji je u to vrijeme bio umirovljeni policijski poručnik ostao je šokiran razvojem situacije te je izjavio za New York Times: *:"Ovo je nevjerojatno!"*¹⁷⁷

¹⁷³ Eden Bušić, Julienne: *Tvoja krvi i moja*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008. str. 150. str.

¹⁷⁴ Večernji list 24.7. 2008.

¹⁷⁵ Govor Zvonka Bušića. Vidi: Video isječak dočeka Zvonka Bušića u Zračnoj luci Zagreb 24.7.2008. Vidi: <http://www.youtube.com/watch?v=de4EYGhpEc;25.7.2008>

¹⁷⁶ The New York Times 19.7.2008.

¹⁷⁷ Isto

Udovica Murray bila je izjavila prema New York Timesu "kako ni ona nije bila obaviještena o razvoju situacije, te da joj je zbog toga žao jer bi ona poduzela neke korake kako Bušić ne bi izašao na slobodu".¹⁷⁸ Na kraju je bilo ustanovljeno kako su udovica Murray i njujorški policajci bili obaviješteni, ali nitko od njih nije bio podignuo poštu koja ih je čekala u sandučiću za "žrtve". Stoga oni su bili obaviješteni, ali vlastitom krivnjom nisu znali jer nisu bili podigli poštu. Tako je pisalo u izvješću američke Komisije za uvjetnu slobodu.¹⁷⁹

Prema New York Timesu Bušić je bio 24. srpnja 2008. napustio federalni popravni centar u Terra Hauti u Indiani, te se ukrcao na avion u Chicagu i sletio avionom u Zagreb oko 14:20 sati. "*Hrvatski imigracijski službenici ušli su u avion i izveli ga van,*" izjavio je Pat A.Reilly, glasnogovornik Ureda za imigraciju, te je rekao kako su tri agenta FBI-a bila isporučila Bušića njegovoj zemlji.¹⁸⁰ U SAD-u Bušić je za sobom ostavio trag nepovjerenja prema američkoj vladi. Mnogi Amerikanci ipak su smatrali da Zvonko Bušić nije trebao biti pušten iz zatvora.

5.2. PONOVO POLITIČKO DJELOVANJE ZVONKA BUŠIĆA

Od povratka u Hrvatsku Zvonko Bušić živio je u selu Rovanjaska, u općini Jasenice. Godinu dana nakon povratka u Hrvatsku nastavio je svoju političku aktivnost ponukan lošom i razočaravajućom situacijom u državi. Prvo se bio politički aktivirao kroz HSP dr. Ante Starčevića koju vodi Ruža Tomašić. No, kako ta stranka nije zastupala njegove ciljeve, on je potom osnovao svoju udrugu s nazivom Hrvatski plamen. Osnivači te udruge osim njega bili su Marko Perković Thompson, Anja Šovagović Despot, Željko Sačić, Josip Jurčević i Goran Dodig. Bušić je Hrvatskim plamenom želio ujediniti sve hrvatske domoljube i domoljubne stranke bez obzira bili oni lijevo ili desno orijentirani. S Hrvatskim plamenom namjeravao je izaći na parlamentarne izbore 2011.godine, no na kraju je ipak od toga odustao jer su stranke htjele iskoristiti Hrvatski plamen za svoje različite ciljeve. Zvonko Bušić izjavio je u kolovozu 2011. da se povlači iz politike jer nije uspio u naumu ujedinjavanja domoljuba i izgradnje politički relevantne fronte.¹⁸¹

¹⁷⁸ The New York Times 19.7.2008.

¹⁷⁹ Prema izjavi gospođe Julienne Eden Bušić prilikom intervjua.

¹⁸⁰ The New York Times, 25.7.2008.

¹⁸¹ Večernji list, 29.8.2011.

Hrvatski plamen danas je ugašen. Ovih dana umjesto njega osniva se Zaklada Zvonko Bušić Taik a u glavnom odobru su Nikica Valentić, Dražen Budiša, Stojko Vranković, Zdravka Bušić, Julienne Bušić, Josip Djerek i fra. Jozo Grbeš.¹⁸²

5.3. SAMOUBOJSTVO ZVONKA BUŠIĆA

Vjerojatno je jedan od razloga Bušićeva samoubojstva bilo razočaranje u Hrvatsku zbilju. Samoubojstvo je počinio 1. rujna 2013. hicem iz pištolja u obiteljskoj kući u Rovanjskoj, u općini Jasenice. Njegovo tijelo u kupaonici pronašla je njegova supruga Julienne. Prema izjavi njegovog prijatelja Dražena Budiše, Bušić je ostavio dva pisma iza sebe. Jedno pismo koje je bilo napisao za njegovu suprugu Julienne, obitelj i prijatelje, dok je drugo pismo bilo napisano za hrvatski narod. U oba pisma molio je za oprost zbog tog čina koji je počinio, ali više nije mogao izdržati, jer mu je kako je za medije bio izjavio Budiša "*bilo lakše sanjati slobodnu Hrvatsku nego izdržavati hrvatsku zbilju*". U pismima je bio napisao kako više nije mogao živjeti u Platonovoj pećini¹⁸³ koja simbolizira ljudsko neznanje, neobrazovanost, zablude i privide. Cijeli svoj život bio je idealist no nažalost život je proživio bez ostvarenja ideala o osobnoj i nacionalnoj slobodi.

Vijest o njegovoj smrti prenijele su mnoge domaće i strane novine. Primjerice New York Times objavio je vijest o njegovoj smrti nazivajući ga hrvatskim nacionalistom i opet prisjetio čitaoce na cijeli njegov slučaj od otmice do izlaska iz zatvora. Zvonko Bušić sahranjen je u Aleji hrvatskih branitelja na zagrebačkom groblju Mirogoj 4. rujna 2013. Taj dan proglašen je i Danom žalosti u općini Jasenice. Prema nekim procjenama na njegov sprovod došlo je preko 25 000 hrvatskih građana.

Zvonko Bušić bila je osoba koja je doživjela brojne preokrete u svom životu. Cijeloga života imao je samo želju pomoći svome hrvatskome narodu kako bi stekao svoju državu.

¹⁸² Informacija od Julienne Eden Bušić.

¹⁸³ Jutarnji list, 1.9.2013.

PRILOZI

Slika1. Isprekidana linija prikazuje smjer kretanja otegot zrakoplova 1976.¹⁸⁴

Slika 2. ¹⁸⁵

Zvonko Bušić, lijevo, sjedi iza pilota R. Careyja u avionu.

Slika3.¹⁸⁶

Bračni par Murray.

¹⁸⁴ Slika1. iz The New York Timesa, 12.9.1976.

¹⁸⁵ Slika2. iz The New York Timesa, 13.9.1976.

¹⁸⁶ Slika3. iz The New York Timesa, 19.7.2008.

Slika4. Otmičari nakon uhićenja u Parizu. S lijeva na desno: Zvonko Bušić, Marko Vlašić, Petar Matanić, Frane Pešut i Julienne Bušić. Iza njih se nalaze detektivi.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Fotografija iz The New York Timesa, 13.9.1976.

APPEAL TO THE AMERICAN PEOPLE

The American people, in 1776, proclaimed in the Declaration of Independence that every nation has a right to national self-determination and freedom, and this declaration, which inspired later the protagonists of the French Revolution in their formulation of the "Declaration of the Rights of Man," has served as a model, to many other nations throughout the years, which have strived to free themselves from colonialistic or imperialistic forces.

One can truly say that world decolonization began when the original 13 colonies proclaimed independence from Great Britain. Later, Woodrow Wilson perpetuated this guiding principle in American policy, stating his support of national self-determination of nations at the Versailles Peace Conference in 1919, a position that America, in 1941, in the Atlantic Charter, continued to support and honor.

According to various persons in influential government positions, this philosophy continues, theoretically, to be adhered to in questions of American policy. The Secretary of State, Henry Kissinger, stated recently, as quoted in *The New York Times*, April 28, 1976, that "there can be no doubt that the United States remains committed to the principles of its Declaration of Independence. We support self-determination."

These are the reigning principles included in the United Nations Charter, and provide the basis upon which the politics of the United Nations should rest.

At the 25th anniversary convention of the United Nations, this declaration, which succinctly detailed and formulated the inalienable right of national self-determination, was unanimously accepted. In principle, the inviolable right of nations who are legitimately entitled to, but denied, self-determination, is upheld, even to the extent that an armed resistance is necessary.

Unfortunately, memorandums sent all over the world reporting of the unbearable economic, cultural, and political exploitation in Croatia were, for the most part, ignored.

Recently, however, the State Department replied to one of these. The reply read that the United States would in the future support and respect that "integrity and unity of the state of Yugoslavia."

We have also been informed that Secretary of State Henry Kissinger sent a letter, with these same contents, to Yugoslavia. This letter was read aloud before the Yugoslav Presidium, providing this artificial government with additional support in the continuation of its oppressive policies, which are the epitome of "Great Serbianism," totalitarianism Stalinism, and Nazi terror.

Thus, the United States supports the colonialistic enslavement of the non-Serbian nations within Yugoslavia. An ugly paradox arises then one realizes that the theoretical and practical applications of American support for self-determination are in direct opposition to one another.

Democratic and Communist countries alike, or more accurately, their governments, often justify the use of force upon smaller nations with the same terminology, even utilizing the identical terminologies of Hitler, Mussolini, and other Nazi ideologues and theoreticians.

It is difficult to criticize many American politicians, and especially the American people, for the fact that official U.S. politics shows no awareness of or sympathy for the desires of small, occupied nations. This is quite clear and comprehensible to those who have an understanding of American history, since America, in her entire 200-year history, has never once experienced any form of national problems, problems which Europe and other parts of the world have known and continue to encounter.

As one illustration, which all who are familiar with the exact situation in Yugoslavia can comprehend, let us make an interesting and instructive analogy.

Yugoslavia, or translated, South Slavia, is a product of the forced consolidation, created by the Big Powers, of the southern Slav nations: Croats, Serbians, Slovenians, Macedonians, and Montenegrins, and thus, is the quintessence of terror, a continuing ideological and expansionist hoax.

If the formation of South Slavia has solved the problems between the southern Slav nations, and created an "historical ideal" through this forced consolidation, why should not the Big Powers follow this glowing example, forming, in the Middle East, as in South Slavia, a purportedly voluntary union of Syrians, Palestinians, Jews, Jordanians, Libyans, and Egyptians?

Through the creation of a unified state, the Middle East section of the State Department would, then, to avoid further headaches in this area, merely appoint one of these nations as the ruling force, (as the Serbs are in South Slavia), with supreme authority over all the other nations, and supply this chosen nation with all the weapons necessary to defend the new state from any opposition, or to impose its will on the others.

This ludicrous idea would find no support from any faction or government whatsoever, but, nevertheless, total support for South Slavia is often all too apparent. If South Slavia is not a criminal and political absurdity, then the Middle East State would be even less!

We decided to undertake this particular action for many reasons. First, our goal was to present an accurate picture of the brutal oppression taking place in Yugoslavia. When the eventual uprising against Serbian imperialism begins, the American people will not, then, allow themselves to be further manipulated regarding the justifications of such an occurrence. Next, we decided on this method in order to illustrate the idea that there indeed exists nobler values than the preservation of a bloody, totalitarianistic, and imperialistic creation. Is freedom for Croats less important or necessary than the freedom of other nations?

Croats have optimistically attempted, many times, to effect legal changes in the oppressive political climate of Yugoslavia. Stjepan Radich, founder of the Croatian Peasant Party and a confirmed pacifist, was assassinated in the Belgrade Parliament in 1928. In the spring of 1971, the Croatian Communist Central Committee, headed by Miko Tripalo and Dr. Savka Dapcevic-Kucar, were, with the full support of Washington and Moscow, purged militarily from power by the Belgrade government.

Thousands and thousands of Croats were imprisoned, without even attempting to calculate the number who emigrated as a result.

We hold no illusions that Serbian imperialism will allow (as imperialism by its very nature prohibits this) the Croatian national self-determination: we hold no illusions that it shall understand in the future, as it was failed in the past, any methods of resistance excluding those it itself employed in the occupation of Croatia and in the maintenance of this occupation.

The final question which comes to mind is then: Why was an American aircraft taken? The United States has systemically provided the Belgrade regime with billions of dollars of economic and military aid, as outright gifts, regardless of the fact that Yugoslavia is a multinational state, and the weapons intended to prevent outside invasion would not, in the event of internal unrest, be used against a foreign aggressor.

The point to be made here, obviously, is not to conclusively define "terrorism," an impossible and unnecessary task, but, rather, to explain the ultimate necessity for our extreme decision and to ask others to judge this decision objectively and emotionally.

We must remember that today's "terrorists" are often tomorrow's policy-makers, having participated in the formation of a new, independent state. Such was the position of the supporters of the Declaration of Independence, after the American colonies were freed

from British subjugation. Thus, the unsuccessful continue to be "terrorists," but, upon success, are counted by all governments. With this reality reappearing dependably from one day to the next, all ethical and moral revulsion felt for so-called "terrorist" acts is necessarily irrational.

Illegal actions against a government take place in every country, regardless of the governmental system. However, where a possibility for constructive change through legal channels exists, a forum for discussion, and an opportunity to publicize one's dissatisfaction, violence, and terror is rarely condoned, and groups practicing violence under such conditions rarely enjoy any popular base of support. Thus, fringe groups such as the SLA, the New World Liberation Front, or the Red Guerrilla Family may succeed in getting publicity, but fail even to recruit enough members or sympathy to realize their aims.

In countries where no opportunity for democratic change, peaceful lobbying, or publication of one's views exists, another method must necessarily be utilized. Sean McBride, winner of the Nobel Peace Prize, expressed this idea well:

"If oppression amounts to genocide . . . people are entitled to fight back. The framers of the Universal Declaration of Human Rights recognized that; in the Declaration, they pointed out that unless human rights are protected under the rule of law, people will be driven to violence."

Aware of the fact that violence, even when justified, still temporarily evokes fear and revulsion in some of the populace, we shall use as little violence as possible to achieve our demands. As these demands are quite easily fulfilled and involve nothing more than disseminating accurate information, all should run smoothly and come to a satisfactory conclusion. If our goal is accomplished, we gladly accept all punishment, and consider these ideals worthy of suffering for. The failure of our demands to be met would result in actions which would rightly lie not on our consciences, but on those of the people in a position to meet such trivial demands.

We have undertaken this action in the utmost seriousness, conscious for all its possible consequences and far-reaching effect on world peace.

Apel američkom narodu. 188

DEKLARACIJA VRHOVNOG ZAPOVJEDNIŠTVA HRVATSKIH NACIONALNIH OSLOBODILAČKIH SNAGA

Nacionalno samoodređenje temeljno je ljudsko pravo, sveopće i fundamentalno, koje priznaju sve članice Ujedinjenih naroda; pravo koje se ne može zaniijekati ni uskratiti bilo kojoj naciji, bez obzira na njezinu teritorijalnu veličinu ili broj stanovnika. Samo stanovnici povijesno određenog i omeđenog teritorija mogu objektivno i kompetentno odlučivati i svojim budućim tijekovima i sudbini. Bilo koja sila koja nameće svoju volju protiv volje jedne nacije mora biti označena nikako drugačije nego kao okupaciona, a kao što se to općenito priznaje, okupacija se može održati isključivo golom silom. Ovo opće, prirodno i ljudsko pravo uskraćeno je mnogim nacijama, čak i od Ujedinjenih naroda, ili bolje rečeno Ujedinjenih zemalja, koje su se svojim potpisima obvezale podupirati i poštivati načelo nacionalnog samoodređenja. Hrvatska se nalazi među nacijama kojima se nijeće pravo samoodređenja. U današnjoj geopolitičkoj terminologiji, i u stvarnosti koju ta terminologija predstavlja, ime Hrvatska zvuči čudno, čak i tjeskobno. Spleteno mitovima, strahovima, lažima i neshvaćanjima iz prošlosti, ovo je ime ili gurnuto u namjernu zaborav ili je prisilno nijekano. Stoga, unatoč do nedavno neprekinutog trinaeststoljetnog postojanja i pravnog kontinuiteta kao države, čovjeku se danas hrvatska država pričinja kao neka legenda, fikcija ili fantazija. Usporedno s tim zastrašujućim svjetskim neznanjem ili šutnjom, na pozornici suvremene povijesti pojavili su se narodi i uspostavljene su nove države. Iz dalekih krajeva, odakle su nam novinari i učenjaci pisali o čudnim, divljim plemenima, rodile su se nove nacije, prokljale su urođeničke kulture iz gotovo ničega. Nezavisnost tih novostvorenih nacija silom je iznuđena i uspostavljena oslobodilačkom borbom. Buđenje nacionalne svijesti postaje općenito dubok i duševni proces, a borba za slobodu, koja je prirodni nastavak toga procesa, temelji se na dubokom moralnom načelu i temelju.

Male nacije znaju da su malene, ali se dižu protiv nepravednih posljedica ove stvarnosti: ignoriranja njihove vrijednosti i sile kojom se diktira njihovom sudbinom. Male nacije posvjedočuju svoju nacionalnu nezavisnost borbom za slobodu, pa čak i kidnapiranjima, bombama i umorstvima. Nužda da se postigne sloboda veća je i jača od legaliteta koji velesile propovijedaju braneći svoje argumente u prilog bezobzirne sile i ubojitog oružja. Napose poslije Drugog svjetskog rata, važnost nacionalnog oslobođenja očituje se kroz primjerenu aktivnost, na svim stranama. Hrvatska nacija, koja je jedna od najstarijih u Europi, ne može niti hoće više zatomljivati svoje postojanje niti izbjegavati svoju odgovornost u suvremenom svijetu, samo zato da bi sačuvala neki imperijalistički "mir". Stoga, odbacujući sve predrasude

i svaki ekskluzivizam, obračunavajući s pogreškama i nesporazumima prošlosti, svjestan činjenice da nema svetije vrijednosti od slobode i vjere u vlastitu zemlju, hrvatski narod započinje iznova borbu za slobodu, i naglašava slijedeće razloge za ponovnu obnovu te borbe:

1. Hrvatska državna suverenost ukinuta je nakon punih trinaest stoljeća neprekinutog postojanja kao legitimne države. Hrvatska je nacija podvrgnuta fašističko-monrhističkoj diktaturi srpskih kraljeva kroz umjetnu i prisilnu jugoslavensku državu. Nakon svršetka Drugog svjetskog rata izvršen je nad hrvatskim narodom besprimjeren i nečuven genocid, pod geslom "bratstva i jedinstva", u ime integracionističkog jugoslavizma i mračnog, neljudskog internacionalizma hitlerovsko-staljinističkog tipa. Teror hrvatske okupacije stišao se 1966., da bi se 1971. obnovio u još brutalnijem izgledu.
2. Hrvati su ugnjetavani, ponižavani i vrijeđani zbog svog ponosa i nacionalnog dostojanstva. Ni u svojim kućama, kao ni u svojoj domovini, oni nemaju nikakvih prava, nego su opterećeni teškim, besprimjerenim obvezama. Hrvatsko moralno i materijalno vlasništvo Beograd raspodjeljuje po svojoj volji. Putem poreza i bogatstvom zemlje Hrvati su prisiljeni uzdržavati onaj isti sistem koji ih uzdržava.
3. Bez obzira na nametnute moralne i povijesne obveze, nijedna bogata, jaka država ne poštuje preporuku Generalne skupštine Ujedinjenih nacija da odvoji 0,5% svoga nacionalnog dohotka u korist nerazvijenih zemalja. Od 1945. do danas Hrvatskoj se oduzima 8% od njezinog nacionalnog dohotka. Prema procjeni Ujedinjenih nacija, ozbiljno se ugrožava biološki i kulturni rast neke nacije ako joj se sistematski otkida već i 4% njezina nacionalnog dohotka.
4. Golom silom unutar granica, i pomoću materijalne, vojne i špijunske potpore koju Jugoslaviji pružaju Istok i Zapad, držane su skupa u proturječju nezdržive nacije, nasilno držane u jedinstvu pod srpskom dominacijom, u jedinstvu u kojem se mentaliteti, kulture i sistemi nikako ne trpe. Pošto su prije toga stoljećima živjele svaka svoj posebni život unutar potpuno različitih država i kulturnih sredina, te su nacije stvorile svaka zasebno vlastiti pogled na svijet. I makar se služe istim rječnikom, izvor i temelj njihovih intelektualnih izražaja naprosto je neshvatljiv drugim nacijama s kojima žive.
5. Sveukupno komadno osoblje Jugoslavenske armije, koja služi unutar hrvatskog nacionalnog teritorija, sastoji se od članova srpske narodnosti. Srbi sačinjavaju ogroman postotak policije u Hrvatskoj. Ključne položaje u sudskim institucijama,

administraciji, pravu, partiji i u ekonomiji također zauzimaju Srbi. Hrvati koji služe u tim ustanovama obične su brojke bez moći, bez snage ili utjecaja. Ta neprirodna i neljudska stvarnost održava se silom i prikriva jednim geslom: narodnim jedinstvom. U to geslo, neprestano ponavljano, nitko više ne vjeruje, ni okupatori ni malobrojni kvislinzi, bez obzira koliko su nisko pali u svojim zločinima i izdajstvu.

6. Hrvati su isključeni kod svih odluka; njima se odluke naprosto pripisavaju "post factum".
7. Danas, kad se dijalekti donedavna primitivnih plemena razvijaju u nove, moderne jezike, Hrvatska gramatika i pravopis, koji su sačuvani na spomeniku iz godine 1100., pisanom hrvatskim pismom i jezikom, zabranjuju se i spaljuju. Vodi se mahnit napad, bez presedana bilo kada i bilo gdje, na hrvatski jezik, i to zbog toga što je on središte, između ostalih vrednota, i moralne nauke koja propovijeda dostojanstvo i slobodu; snaga koja se opire manipuliranju nečijom sudbinom i postignućima.
8. Nošenje hrvatskog grba, uklesanog na hrvatskom kamenom spomeniku iz 9. stoljeća, izjednačuje se sa zlom.
9. Pjevanje starih rodoljubnih, pa čak i sentimentalnih hrvatskih pjesama označuje se kao urotnički, čak teroristički čin, uperen protiv jugoslavenskog bratstva naroda.
10. Na lukav se način sustavno smanjuje prirodni rast hrvatskog pučanstva. Istovremeno, pomoću ekonomskog izrabljivanja, političkog pritiska i policijskog terora, najvitalniji dio hrvatskog stanovništva prisiljava se na emigriranje. Kroz taj se novi oblik genocida vrši sustavno i namjerno istrebljenje hrvatskog naroda.
11. Udžbenici u svim jugoslavenskim školama savršeni su primjer srpske vještine u povijesno-političkoj reportaži, najizvorniji izraz srpskog duha, onako kako se izražava u djelu Petra Petrovića Njegoša, u kojem on pjeva i slavi genocid nad muslimanskim življem, koje je uvijek bilo sastavni dio hrvatskog naroda.
12. U ime "bratstva, jedinstva i socijalizma" šiba se po glavi izmučene Hrvatske. Nasilno se provodi, kroz provjerene fašističko-staljinističke metode, sustavna kolonizacija hrvatskog nacionalnog bića. Prema statistikama Amnesty International-a, najpoznatije svjetske organizacije koja se brine za političke zatvorenike, u Jugoslaviji, ili točnije rečeno, u Hrvatskoj i na Albanskom Kosmetu, ima više političkih zatvorenika negoli u bilo kojoj istočnoeuropskoj državi, isključivši Sovjetski Savez, koji ima 250 milijuna stanovnika. Tu je činjenicu otvoreno priznao u jednom intervjuu jugoslavenski diktator Tito prigodom posjeta Švedskoj ove godine. Osude na prisilan rad dostižu do dvadeset godina i često se kasnije pretvaraju čak u smrtne kazne. Rafinirani, različiti i

krvavi oblici torture redovito su sredstvo kojim se teroriziraju zatvorenici i izvlače njihova "priznanja". Kad je potrebno, zatvorenike jednostavno ubijaju.

13. Skučivanje slobode u ime propagiranih "društvenih ciljeva" svakodnevni je događaj i stvarnost. Neslaganje i kritika jesu privilegij koji okupatorske sile pridržavaju isključivo za sebe. To se neprirodno stanje održava i nastavlja kroz sudske osude, zločinstva, samokritiku, likvidacije i, prečesto, pomoću vojne i političke potpore zapadnih demokratskih zemalja.
14. Treba također naglasiti da su sve od 1918., kad je u Versaillesu stvorena imperijalistička Jugoslavija, Hrvati bili i ostali nepoželjan element u jugoslavenskoj diplomaciji. Za ilustraciju neka posluži kao primjer sastav jugoslavenske ambasade u Washingtonu, gdje je smještena najbrojnija jugoslavenska diplomatska delegacija na svijetu: Od 12 akreditiranih diplomatskih jugoslavenskih ambasadora u Washingtonu od 1970. osam ih je srpske nacionalnosti, dva su Slovenca, jedan Židov, jedan Makedonac, nijedan Hrvat. Od 19 namještenika u ambasadi u Washingtonu 1970., petnaestorica su srbi, jedan Crnogorac, jedan bez nacionalnosti i da su Hrvati (g. Ivan Perich i gđica Mira Blažević, sobarica jedne od ambasadorovih žena. Izabiranje sobarice za ambasadorske žene iz okupirane Hrvatske nije slučajno: ono dosta toga osvjetljava).

Sve što želimo postići za sebe jest stvar dužnosti, stvar aktivne odgovornosti, stvar obraćanja za pomoć Ujedinjenim nacijama i ustrajnost naše borbe za slobodu i nacionalnu nezavisnost. Mi postavljamo pitanje Hrvatske kao pitanje slobode. Svijet ne može biti miran ako se hrvatskoj naciji niječu prava koja su priznata od svih naroda i svih država. Hrvatska je svijetu danas nužno potrebna, dok Jugoslavija, kao država, nema pravo na postojanje i to iz slijedećih razloga:

1. Svi veliki imperiji i multinacionalne države tvorevine doživjele su prije ili kasnije neuspjeh u svojim integracijskim pokušajima, bez obzira koju nacionalnu ideologiju ili svjetovni nazor propovijedale ili željele ovjekovječiti, iz jednostavnog razloga: jer nisu uspjele ponuditi ni kulturnu ni bilo koju drugu vrstu hipoteze za skladni razvitak onih naroda koje su okupirale i koje drže podjarmljene snagom oružja. Do danas povijest nikad nije zabilježila ni jedan jedini primjer da bi jedna mnogonacionalna državna tvorevina uspješno i trajno riješila gorući povijesni problem – pitanje priznanja neovisnosti i individualnog suvereniteta svih svojih naroda.

2. Povijesna pouka svih multinacionalnih imperija do danas glasi: despotizam ne uspjeva, ali se nikada ne popravlja. Nisu moguće nikakve demokratske promjene unutar Jugoslavije, niti bi se takve eventualne promjene mogle održati. Jugoslavija se može održati kroz stanovito vrijeme samo kao policijska država, utemeljena na srpskoj dominaciji i fašističko-staljinističkoj prisili.
3. Jugoslaviju je nemoguće braniti s bilo kojega općenito priznatog suvremenog pravnog ili socio-filozofskog stanovništva. Unutar Jugoslavije, uz sustavnu genocidnu politiku protiv hrvatskog naroda, isto je tako biološki ugrožavan albanski narod. Beograd drži pod svojom okupacijom velik dio albanskog narodnog teritorija na kojemu živi gotovo polovica albanskog naroda. Beogradske okupacione sile upravljaju također i dijelom bugarskog i mađarskog nacionalnog teritorija.
4. U usporedbi s brojem stanovništva, odgojne i tehnološke mogućnosti srpskog naroda nisu dovoljne da podjarme druge narode unutar Jugoslavije. I sam srpski narod postupno postaje nezadovoljan i opire se imperijalističkoj politici svoje vladajuće klike. Nijeda čast služiti kao policajac u tuđoj zemlji. Većina srpskog naroda svjesna je da će onaj tko ne poštuje prava drugih konačno izgubiti i svoja vlastita; jer nema slobode za onoga koji je ne da drugome. Dosljedno tome, hrvatski narod nije protiv srpskog naroda ili srpske slobode, nego protiv totalitarne, imperijalističke brutalnosti "velikosrpstva" koje, zaodijenu stijegom prividne slobode i varavog imperijalizma, niječe Hrvatskoj pravo na neovisno postojanje i slobodu koja joj pripada.
5. Svi Albanci, bez obzira na njihova osobna politička uvjerenja, žele i podupiru konsolidaciju svoje domovine Albanije. Oni su u Jugoslaviji ne samo politički, nego i biološki ugroženi. U multinacionalnoj Jugoslaviji, Albanci su brojčano četvrti i, zahvaljujući svome visokom natalitetu ubrzo će postati treći najbrojniji narod.
6. U slučaju strane agresije na Jugoslaviju, neće se moći naći ni stotinu Hrvata koji bi bili voljni boriti se i dragovoljno umrijeti za Jugoslaviju.
7. Kao što jugoslavenska povijest do danas jasno pokazuje, i kao što to potvrđuje i broj političkih zatvorenika u koncentracionim logorima, Jugoslavija je materijalno i duhovno velik izvor terorizma u Europi.
8. Za razliku od svojih pljačkaških susjeda na Istoku i Zapadu, hrvatski narod nikada nije pokazao nijednu vrstu imperijalističkih naklonosti, čak ni tada kada je, na početku desetog stoljeća, broj stanovnika i vojna snaga hrvatske države bila jednaka Engleskoj iz toga doba. Međutim, Hrvatska je tada, kao i u vremenima najgorih narodnih tragedija, kroz kulturu dokazala svoje postojanje. Hrvati su značajno pridonijeli

stvaranju suvremene civilizacije. Već u osamnaestom stoljeću tri su Hrvata bila imenovana članovima Francuske Akademije: Anzelmo Banduri, bizantolog, istraživač starina i nunizmatičar; Lujo Nikolić, astronom; i Ruđer Bošković, matematičar, astronom i filozof. Od sredine 15. do sredine 17. stoljeća, deset hrvatskih muslimana zauzimalo je najodgovornije položaje u turskoj državi, u vladi, vojnoj i vanjskopolitičkoj službi, tako da su ostavili snažan pečat u oblikovanju islamske kulture i njezine univerzalnosti. Hrvatska je jedina nacija u Europi koja ima velik broj islamskih vjernika među svojim građanima i na taj način služi kao prirodan i potreban most između istočno-bizantskog svijeta i ne-islamskih europskih država.

9. Unatoč stotinama bitaka s tuđinskim okupatorom i besprimjernoj propagandi genocidnog jugoslavenstva, hrvatski je narod uspio zadržati 80% od svog sveukupnog stanovništva na svome povijesnom teritoriju, a kad se vrte milijuni hrvatskih emigranata, taj će postotak biti još veći. Hrvatski narod nije velik, ali je zaslužio, svojim sudjelovanjem i oblikovanju i stvaranju suvremene civilizacije, brojem stanovništva i zemljopisnim strateškim položajem, da zauzme vrijedno mjesto među drugim slobodnim, suvremenim i ujedinjenim narodima svijeta. Od 33 postojeće europske države, 16 njih jesu po broju stanovnika manje od Hrvatske, a 18 njih zauzima manji geografski prostor. U Aziji 22 države imaju manje stanovnika, u Africi 35, u Južnoj Americi 7, u Srednjoj Americi 11, U Sjevernoj Americi dvije, čak i u Oceaniji su dvije s manje stanovnika od Hrvatske.
10. Postoji samo jedna Hrvatska – ali su milijuni Hrvata. Rastjerani po kontinentima s prebivalištem u gotovo svim državama i zemljama Hrvati emigranti, bez obzira na dio svijeta u kojem se nalaze i na položaj koji zauzimaju u društvu, ne mogu uspostaviti odnos sa zemljom koja im je pružila utočište sve do onog dana kad Hrvatska postane slobodna i suverena. Kao posljedica toga, i protiv svoje volje, oni unose nemir u cijeli svijet. Nužda da se borimo za Hrvatsku proizlazi iz obveze i dužnosti prema svojoj domovini. Hrvatski se narod opire prisilnom internacionalizmu i državnom teroru, a podupire međunarodna ljudska prava, slobodu i odgovornosti.
11. Ne može se provesti sustavna iradikalna kolonizacija hrvatskog nacionalnog teritorija bez pogubnih posljedica za gospodarski razvitak, slobodu, duovni život i stvaralaštvo drugih naroda u Jugoslaviji. Srpski intelektualci na vlasti shvaćaju i posvjedočuju to gledište:

"Duhovni život naroda manipulira se oko najbanalnijih pitanja vlasti, nacionalni dohodak potrošen ječim je proizveden i povijesna stvarnost ove zemlje ne određuje se nikakvom drugom perspektivom doli akumulacijama kriza, tako prikladnih za one na vlasti, ali tako opasnih za kulturu bez koje ne možemo preživjeti. Posjedujemo zaostalo ratarstvo, industriju koja se ne može natjecati s drugima, nisku produktivnost koja pada sve niže, bijedno i dezorganizirano zdravstvo, školstvo koje pripada dvanaestom stoljeću, masovnu nepismenost, nezaposlenost, izvoz radne snage i uvoz kapitala, naglo sve veće obogaćivanje malog broja pojedinaca, osiromašivanje širokih narodnih masa, hiperprodukciju kapitala, delinkvencije, prostitucije i korupcije, laž kao sredstvo komunikacije, krivotvoreni sistem informacija. Ovo nije kapitalizam, ovo nije socijalizam, ovo je lažno vegetiranje na dnu polubarbarskih oblika europske civilizacije, s tendencijom prema najdivljijim posljedicama."

Ocrtali smo temeljne razloge za naše nezadovoljstvo na to nametnuto državno jedinstvo i gubitak slobode, a sada ćemo dati glavne poteze naše borbe, u kojoj ćemo ustrajati do zadnjeg daha i konačne pobjede, dijeleći strahove i nade svijeta i prihvaćajući naš dio odgovornosti u njenoj sudbini. Mi se borimo za jedinstvenu nacionalnu hrvatsku državu, u kojoj će hrvatska suverenost biti nedjeljiva, neotuđiva i na trajnoj snazi. Za nacionalne manjine koje žive skupa s hrvatskim narodom u jednom jedinstvu, u jednoj istoj domovini, jedinstven, nedjeljiv, neotuđiv suverenitet hrvatskog naroda jest prvotni i neporediv temelj za njihovu zajedničku povijest, politički i pravni sustav, koji, razumljivo, prihvaća ispravno i neumitno priznanje i garanciju jednakosti za sve, u pravima i dužnostima, bez obzira na nacionalnost, vjeru, rasu ili političko uvjerenj. Iznosimo hrvatsko pitanje kao pitanje slobode, kao novi oblik suradnje. Hrvatska, prema našem poimanju, jest država slobodnog naroda i pravednog društva, izvan svih ideoloških, političkih, gospodarskih i vojnih blokova, dobrovoljno sastajalište Istoka i Zapada. Hrvatska nije na ponudi na međunarodnoj dražbi, nego naprotiv, ona igra svoju integralnu ulogu u sudbini svijeta i dosljedno, mi se borimo za Hrvatsku koja će za sve narode biti ili draga prisutnost ili voljena domovina.¹⁸⁹

GLAVNI STAN HRVATSKIH NACIONALNIH OSLOBODILAČKIH SNAGA

¹⁸⁹ Tekst Delaracije; Zvonko i Julienne Bušić, The Official Website <http://zvonkobusic.com/>.

Croatian Church Aids Family of Dead Policeman

By EMANUEL PERLMUTTER

Parishioners of a West Side Croatian church yesterday took up a collection for the family of Police Officer Brian Murray, who was killed Saturday morning by a bomb left behind by the Croatian-nationalist hijackers.

But the worshippers at the church, the Roman Catholic Church of St. Cyril and Methodius and St. Raphael, at 502 West 41st Street, generally "sympathized" with the hijacking by the five partisans of Croatian independence, according to one of the priests at the church. The amount of money raised for the Murray family was not disclosed.

The Rev. Slavko Soldo said:

"The congregation, while they sympathize with what the hijackers did to let Americans know about the injustice in Croatia, took up the collection because they wanted to express the fact they were deeply sorry for the death of the officer. Many members said also they would visit the three other injured officers at their hospital."

Hijackers Worshiped at Church

Similar sentiment was expressed by the executive committee of the Croatian National Congress, which was meeting in New York City. The group, which seeks to achieve Croatian independence by political means, said that while it was against the use of physical violence, it could understand it happening for the cause.

Father Soldo said that Zvonko Busic, the alleged leader of the hijacking, was a frequent worshiper at the church to-

gether with his wife, Julienne, who was also one of the hijackers. He said that two of the other hijackers, Mark Vlastic, of Stamford, Conn., and Peter Matovic of New York City had occasionally been at the church.

The other hijackers has been identified as Frank Pesut of Fairview, N. J. Father Soldo said he did not know him.

The priest described Mr. Busic as "an honest and good man, very strong in his beliefs, a quiet man who felt that life was not worth living without justice and freedom for Croatia."

A different view of the leader of the hijackers was expressed by Joseph Bosiljevic, president of the American Society of Croatian Migration, situated in Cleveland.

Mr. Bosiljevic said that the society had tried to help Mr. Busic when he arrived in Cleveland in 1969 from a refugee camp, but that they had found him "difficult."

"He first joined the Croatian Otpor [Resistance] Party, but it found him too militant and expelled him," Mr. Bosiljevic said. "Later, he helped form a splinter group within the Croatian Republican Party."

Mr. Busic's sister, Mrs. Zdravaka Logarusic of Cleveland, said, "He was a decent person."

The 30-year-old hijacker and his wife, a schoolteacher, left Cleveland about four years ago. They moved about 18 months ago into a furnished room at 303 West 76th Street, on Manhattan's Upper West Side.

Constance Munro, who lives across the

hall from the Busic family on the second floor, described him yesterday as "a strong-willed man who was sometimes arrogant." She said of the couple,

Father Soldo disclosed yesterday that while the hijacked plane was parked in an airport outside Paris, Mrs. Busic had telephoned Saturday night to Rev. Martin Cuvvalo, pastor of the 41st Street church.

Arrest in Zagreb Recalled

Father Soldo said Mrs. Busic wanted to know whether The New York Times, The Washington Post, The Los Angeles Times and the Chicago Tribune had published the text of a 3,500-word declaration left in New York City by the hijackers. Publication of the text was demanded by the hijackers as part of the price of freeing the passengers on the hijacked plane.

Father Cuvvalo was unable to verify the publication, his associate said. However, it was disclosed later in Paris that Mrs. Busic had made other trans-Atlantic calls and had confirmed that the text had been published.

Before her marriage, Mrs. Busic was on a visit to Yugoslavia in 1969 with a friend, Melody Ann Livesly. They were arrested there for distributing leaflets from a Zagreb restaurant, calling for Croatian independence. They had both gone there from Oregon.

Mrs. Busic was found guilty and expelled from Yugoslavia for a three-year period. Miss Livesly was acquitted. Before her marriage, Mrs. Busic's name was Julienne Eden-Schultz.

The New York Times

Published: September 13, 1976
Copyright © The New York Times

4 Croatian Nationalists Convicted Of Hijacking LaGuardia Jetliner

By MAX H. SEIGEL

Four Croatian nationalists were found guilty last night in the hijacking of a Trans World Airlines jet last September. A New York City bomb squad officer was killed by a bomb left behind by the nationalists.

The jury of 10 women and two men, which deliberated for 27 hours, found Zvonko Busic and his wife, Julienne, guilty on all three counts of an indictment charging air piracy resulting in a death, air piracy and conspiracy.

The jury found the two other defendants, Petar Matanic and Frane Pesut guilty only of air piracy and conspiracy. The Busic family face mandatory life imprisonment. The others face 20 years to life.

The jury got the case Tuesday after a six-week trial during which 18 witnesses testified for the prosecution and 31 for the defense.

All four, together with a fifth Croatian nationalist, Mark Vlastic, had been in-

dicted as a result of the hijacking last Sept. 10 of a Trans World Airlines jet bound from La Guardia Airport for Chicago. The group seized control of the plane while it was over the Buffalo area by threatening to blow it up with explosives they said they were carrying in metal containers.

Mr. Vlastic had pleaded guilty before the start of the trial and agreed to accept a prison term of 30 years.

They flew the plane to Montreal and then to Paris with stops at Gander, Newfoundland, Iceland and London. All were arrested in Paris and flown back on a French military aircraft to the United States two days later.

A day before the start of the trial on March 23, the United States Attorney

Continued on Page D13, Col. 5

The New York Times

Published: May 6, 1977
Copyright © The New York Times

Julienne Eden Bušić-intervju

Gospođa Bušić bila je tijekom intervjua vrlo ljubazna i prijazna, te sada shvaćam zašto su joj putnici otetog američkog zrakoplova 1976. pisali pisma podrške u zatvoru.

Kako ste se Vi i Zvonko upoznali? U svojoj knjizi *Ljubavnici i luđaci* napisali ste da je on najprije prišao Vama u Beču 1969.?

- Da, on je prišao meni jer sam mu se sviđjela. Prišao mi je i počeo govoriti. Prvo što me pitao bilo je jesam li Amerikanka. On mi je rekao da je Francuz i predstavio se kao Michel. Predstavio se kao Francuz jer nije želio reći da je iz Jugoslavije protiv koje je bio. Pošto sam ja učila francuski jezik nakon nekog vremena shvatila sam da nije Francuz a on je onda morao priznati da nije Francuz već da je Hrvat. Ja tada nisam razumjela što to znači, pa mi je trebao objašnjavati.

Kako je izgledala ta ljubavna veza budući da ste Vi bili u SAD-u i Beču, a on je putovao Europom?

- Pa, na početku smo zajedno studirali u Beču, ali nakon 2 mjeseca što smo se upoznali morala sam se vratiti u SAD na faks. Dopisivali smo se pismima. U jednom trenutku dobila sam pismo da je on dobio papire kao emigrant te da će doći u Cleveland gdje mu je tada stanovala i živjela sestra Zdravka. Onda sam bila luda od radosti kao i svaka žena. On je došao u Cleveland, počeo je tamo raditi i živo je tada sa sestrom Zdravkom i još nekim prijateljicama. Kada sam se bila odlučila vratiti u Beč, onda smo oboje ostali nekoliko dana u Clevelandu i tamo smo se dogovorili za bacanje letaka 1970.

Kako Vas je uspio na to nagovoriti, ako Vam je pričao što se događa u Jugoslaviji i kakve su jugoslavenske vlasti? Nije li Vas bilo strah što će se dogoditi?

- Pa, ne. Ja kao Amerikanka mislila sam da mi se ne može ništa strašno dogoditi. Meni je to bilo nešto trivijalno, mi to svaki dan u Americi radimo i ne može se zbog toga završiti u zatvoru. Zvonko je rekao da postoji mogućnost da me ulove, ali pošto sam Amerikanka ako me i ulove, mislio je da će to biti nešto kratko. Rekao mi je da je u redu ako želim to učiniti, ali i da razumije ako to ne želim. Mi smo uvijek o svačemu razgovarali. Nikada mi nije nešto lagao, mi smo uvijek pričali o svim detaljima. Tako da sam htjela to napraviti, odlučila sam se na to i napravila sam to (nasmijala se gospođa Julienne).

Svaka čast, ipak je to bilo hrabro u ono vrijeme.

- To u to vrijeme meni nije ništa značilo, mladost-ludost. Jesu me ulovili. Netko je bio cinkao mene i prijateljicu, ali nisu vidjeli da sam bacila letke nego da sam bila na terasi. Onda su nas bili odvojili i uhitili. Ja sam na kraju priznala da sam to učinila.

Zašto ste odlučili priznati da Vam je Zvonko dao letke?

- Meni je Zvonko rekao ako zapne da priznam, jer je on na sigurnom u Americi, njemu se ništa ne može dogoditi. Jer ako sam prisiljena priznati, ako nemam drugog izbora neka priznam, a mislila sam da nemam jer je već bilo vidljivo što će biti. Na kraju sam rekla da je to bio on i prijateljica u drugoj sobi bila je rekla da je on iza svega. Mislim da sam samo možda rekla da je to Taik, pa je onda u novinama bilo Tko je Taik?

Kako to da je dobio taj nadimak, od kuda taj nadimak?

- Pa, to će sada biti u Memoarima koje ćemo objaviti. Naime, bio je čovjek u njegovu selu koji nije mogao hodati, bio je invalid i uvijek je tražio pomoć od dečki iz sela. Zvonko je uvijek bio najspretniji i uvijek pri ruci. On je volio pomoći ljudima. Taj čovjek mu je uvijek govorio: "*Pa ti si moj čovjek, ti si moj čovjek*", i Zvonko bi na to odgovorio: "*Da, da*". Zvonko je bio tada mali pa još nije mogao dobro izgovoriti riječ čovjek, pa je bio govorio: "*Ja sam tvoj Taik*", i onda se to kasnije preuzelo kao nadimak.

Kako je izgledalo njegovo djetinjstvo i mladost? Zašto se odlučio na političko djelovanje protiv Jugoslavije?

- To su velika pitanja, mogla bi o tome govoriti danima. Pa ukratko, on je stalno čitao sam. Uvijek bi pročitao pjesme i sve knjige o svim tim herojima i mitskim figurama koji su bili spremni žrtvovati se za neke ideale. On je uvijek bio fasciniran time. I onda je naišao na pjesmu, sad se ne mogu točno sjetiti kako se zove. Mislim da je autor Matoš. U toj pjesmi Matoš pita zar nema nijedan Hrvat koji je spreman umrijeti za svoju domovinu. Zvonko je na to rekao: "*Ima, ima, ja sam taj*"! Uvijek je bio idealist kroz čitanje, razmišljanje. Od starijih ljudi je uspio doznati o teroru u zemlji i zaključio da je će se boriti protiv toga.

Je li njegovo političko djelovanje protiv Jugoslavije imalo veze sa srpskim zlostavljanjem hrvatskog naroda u njegovu selu?

- On je čuo svakakve priče kako su mučili i zlostavljali ljude prije i poslije Drugog svjetskog rata. To je hrvatsko selo svašta podnijelo. Sve su im oduzeli što su radili, nisu ništa imali za sebe, nije bilo novaca niti za odjeću. On je to sve vidio svojim očima, kako to funkcionira i da ljudi nemaju svoje dostojanstvo i da moraju raditi kao robovi i da ništa ne smiju dobiti natrag. To je sve raslo u njemu, ta nepravda. On se uvijek borio za pravdu, bila mu je važna i bio se spreman žrtvovati za nju. On mi je jednom ispričao da je njegova obitelj bila siromašna, baš toliko siromašna da dok se njegova sestra vraćala iz škole, nije imala kaput a bila je velika zima i sve joj je bilo ledeno i ruke i stopala. Ona se odlučila sa prijateljicama pomokriti u ruke kako bi se zagrijale, pa su onda i u cipele se pomokrile kako bi im bilo toplo za noge, a nisu ni gaćice imale. Iako su se pomokrile i u ruke i u cipele, nisu bile shvatile da će im ustvari biti još hladnije. To je priča iz koje se puno toga može zaključiti kako su oni živjeli, te kakve su stvari bili prisiljeni raditi samo kako bi egzistirali.

Kako je izgledao Vaš život nakon povratka iz Jugoslavije u Beč, nakon bacanja letaka?

- Bila sam neko vrijeme tamo i onda sam se vratila u Ameriku.

U knjizi *Ljubavnici i ludaci* napisali ste da Vam je u Beču bila pokucala na vrata Austrijska tajna policija, o čemu se radi?

- Da, to je bilo kada smo se opet našli Zvonko i ja. On se vratio u Beč i onda smo živjeli skupa te se namjeravali vjenčati, ali on još nije imao sve papire. On se u međuvremenu odlučio da upiše faks u Salzburgu i kada smo krenuli na upise na vrata su pokucali agenti Austrijske obavještajne službe i rekli kako su dobili informacije iz Amerike da on pokušava poremetiti mir i neutralnost Austrije. Imali smo sat vremena da spakiramo stvari i napustimo zemlju. Agenti su cijelo vrijeme čekali na ulici i ispred vrata da ne bi pobjegli. Ne znam kud bi pobjegli. I onda su nas otpratili do željezničkog kolodvora i do granice. Zvonko se odlučio da bi u Berlin. Agenti su me pitali kamo idemo a ja sam rekla da nemamo pojma pa vidjet ćemo kada dođemo na kolodvor. Sjećam se da smo sjedili u vlaku a Zvonko me pitao: "*Jesi li sigurna da želiš sa mnom? Možeš ti ostati, studirati i raditi što god hoćeš, jer moraš biti svjesna što me čeka i da neće biti jednostavno i lako. Sigurnije je i bolje da ostaneš u Austriji*". I onda sam mu na to rekla: "*Neću*". (nasmijala se Julienne) Onda je on rekao: "*Ti ćeš sa mnom, ne mogu vjerovati*".

To je bila velika ljubav.

-To je prije svega bilo veliko prijateljstvo koje nas je držalo sve ove godine. To je nešto mnogo dublje od "ljubavi". Prijateljstvo je najvažniji dio ljubavi, jer da ga nije bilo odavno bih ja našla nekoga drugoga i zaljubila se.

Kada ste bili došli u zapadni Berlin, Zvonko se susreo s dr. Brankom Jelićem. Kakva je bila njihova politička suradnja?

- Ja ti ne bih mogla puno reći. Jelić je izdao neke novine a Zvonko je tražio način na koji bi mogao sudjelovati i on baš nije poznao te ljude u Berlinu. Uglavnom, on je išao tamo vidjeti mogućnosti suradnje no nije ih našao, pa je na kraju bio razočaran i otišao. Tada prestaje njihova suradnja. I onda smo mi otišli iz Berlina, jer to nije bila njegova ekipa.

Zbog čega točno ste Vi i Zvonko bili 1972. napustili Cleveland?

- Kada smo mi napustili Cleveland išli smo u Oregon da upozna moju obitelj i da ja tamo završim faks.

Kako je izgledao susret s roditeljima?

- Pa, mi smo došli tamo s još nekim prijateljem. Zvonko nije odmah bio ušao kroz vrata jer je nešto tražio u autu i mama je mislila da je taj prijatelj Zvonko, pa je vrištala: "Zvonko!", i zagrlila ga. Ja sam joj tada rekla da to uopće nije on (kroz smijeh). Zvonko nije baš znao engleski tada.

Jesu li ga Vaši roditelji bili prihvatili?

- Pa, jesu. Rođaci i moji roditelji su došli iz Europe pa nisu imali ništa protiv zbog toga. Samo nisu tada mogli s njime puno govoriti jer on nije znao engleski dobro. Oni su bili zadovoljni, jer ako sam ja sretna i oni su sretni.

Godinu dana prije otmice kada ste došli živjeti u New York 1975., kako je izgledao Vaš život? Čime ste se Vi a čime Zvonko bavili?

- Pa, on je bio kućepazitelj u jednoj zgradi, a jedan Hrvat bio je menadžer te zgrade pa mu je dao posao. Ja sam u međuvremenu završila faks i počela predavati engleskim emigrantima. Tada je Bruno pobjegao preko granice i onda je on nekako skovao plan otmice i da se mi nađemo sa Brunom. To je polako išlo u tom smjeru.

U kakvoj je točno rodbinskoj vezi bio Zvonko Bušić s Brunom Bušićem?

- Svi su oni nekako povezani, ali on mu je bio neki daljnji rođak. Oni su se znali otprije kad su bili djeca. Bruno se više družio sa Zvonkovim starijim bratom, ali on ga je uvijek cijenio, čitao je sve o njemu i što je on pisao.

Kako je izgledao Vaš prvi susret s Brunom Bušićem? Kada ste ga Vi točno prvi put upoznali?

- Pa, to je bilo u jednom restoranu u Kaltzovoj. Odmah smo se sporazumjeli. Volio se šaliti i volio je žene. On je stvarno bio šarmer. Mi o politici nismo previše govorili, samo se šalili i najviše razgovarali o književnosti. S Zvonkom je više o politici razgovarao. Bruno je imao govornu manu, nije uvijek mogao pravilno izgovoriti riječi. Kada ga ne bi razumjela napisao bi mi na papir, ali nakon nekog vremena shvatila sam što mi želi reći.

Dolazimo do događaja otmice. U svojoj knjizi *Ljubavnici i ludaci* napisali ste da je Zvonko Vas tražio da sastavite popis zahtjeva za američke novine, a da li mu je u tome pomogao i Bruno Bušić, u pisanju letaka i Apela?

- Ne, ne. Bruno je samo napisao *Deklaraciju* zajedno sa Zvonkom kada smo mi svi skupa bili u jednom malom hotelu izvan Kölna, i to je istina, druge stvari nije.

A Apel američkom narodu? Tko je to napisao?

-Netko drugi je to napisao.

Ne želite reći tko?

-Ne, ne, ne. Ne mogu. Nisam ja, ja bih priznala da jesam, ali nisam (kroz smijeh je rekla Julienne). Ne bih o tome, ali Bruno je napisao samo *Deklaraciju*.

Je li bilo više autora?

- To je bio tekst *Deklaracije* i to je prevedeno a ljudi koji su to preveli nisu znali za što će biti korišteni, tako da ni za Apel nisu znali niti imali pojma. Po tekstu *Deklaracije* se nikako ne vidi za što će biti korištena. Oni su to napravili ne znajući što će od toga biti.

Jeste li vjerovali da ćete s tom otmicom uspjeti napraviti što je Zvonko namjeravao?

- Mi smo bili mladi i naivni. Mi smo naravno mislili da ćemo uspjeti, bili smo uvjereni u to. Ali, nije sve glatko išlo jer smo bili uvjereni da ćemo moći baciti letke kroz prozor aviona, ali to je nemoguće jer bi avion se srušio zbog pada tlaka u avionu. Prije su bile takve mogućnosti u avionu ali to se promijenilo a mi nismo znali. Ali drugi avion je onda obavio bacanje letaka. Na kraju jesmo uspjeli ali ne na način koji smo htjeli.

Je li bilo panike u avionu među putnicima?

- Je. Neki putnici su bili u velikom strahu. U Montrealu smo stali kako bi letke dali drugima da ih bace jer smo shvatili da ih moramo nekome dati i da se objave u novinama, to nam je bio jedini cilj. U Montrealu smo pustili sve ljude koji su imali neki razlog zašto su morali otići. Bilo da su bili u strahu, da su morali na operacije, bilo što. Htjeli smo pustiti sve one koje je ulovila panika, ostali su oni koji su rekli pa dobro mi vidimo da vi niste fanatici, da ste dobri ljudi. Oni su pročitali letke i vidjeli da je to nešto sasvim racionalno i da se ne trebaju bojati. Čak su rekli da žele ostati jer je to pustolovina. U Montrealu smo pustili 35-40 putnika.

Prema New York Timesu s Vama je u avionu putovao biskup O'Rourke, koji je širio dodatnu paniku.

-Pa da, bez razloga. Bilo smo jako ljuti jer to nije bilo potrebno.

Kada ste se svi vi koji ste sudjelovali u otmici okupili kako bi ste se dogovorili o otmici? Vi ste u svojoj knjizi *Ljubavnici i ludaci* napisali da ste se susreli u njujorškom restoranu u jednoj zgradi, ali da za večerom nije bilo razgovora o otmici, je li to istina?

-Pa da jesmo. Zvonko je to sve odvojeno napravio da ne bi došlo do UDBA-e, da nitko o tome ne bi unaprijed mogao znati. I to je istina.

Je li istina da ostali sudionici pa uključujući i Vas niste znali da će avion biti otet dok u njega niste ušli?

- Pa (kroz smijeh)... oni su svjedočili to što su svjedočili, ja neću ništa protiv toga reći. Što su oni čuli od Zvonka, ja to ne znam. Ja sam znala, ali nisam znala sve detalje jer je on mislio da je bolje da ne znam sve. Ja sam znala, ne znam što je on njima rekao.

S vama je letio još jedan zrakoplov Boeing 707, zašto?

- Jer nismo mogli baciti letke kroz prozor, oni su bacili.

Što se dogodilo s tim avionom kada ste sletjeli u Pariz?

- Oni su otišli, nisu bili potrebni. Da li su sletjeli gdje i mi, ne znam jer sam bila u avionu (Boeing727). Ali, avion nisam vidjela poslije na aerodromu. Nad Solinom smo htjeli baciti letke. Ministarstvo vanjskih poslova u Americi dobilo je upozorenje da ako mi prijeđemo zračnu jugoslavensku granicu da će pucati na avion i sve srušiti. Iako bi to izazvalo međunarodni incident, zato je francuska policija na aerodromu u Parizu pucala odmah u gume da ne možemo poletjeti.

Jugoslavenske novine, Vjesnik, pisale su da kada ste sletjeli u Pariz, da ste Vi nakon nekoliko sati izašli kako bi provjerili jesu li letci tiskani.

-Ne, ne na pošti. Ja i Petar Matanić išli smo u Kontrolni toranj na aerodromu kako bi to provjerili. Tamo je bio američki veleposlanik. Od tamo smo nazvali nekoliko ljudi u New Yorku jesu li se tiskali ti letci. To je bio jedini uvjet. Nije se moglo doći do istine što se događa. U zemlji velike demokracije kao što je SAD nije se smjelo o tome pisat i govoriti. Jugoslavija je bila velika saveznica SAD-u. Zato je SAD sve to prešutio.

Može li se znati koje ste točno osobe bili nazvali?

- Nazvala sam svećenika Mladena Čuvala i Marijana Buconjića. Oni su potvrdili da su letci tiskani, a tada smo saznali i da je policajac umro i to nam je bilo nevjerovatno, nismo vjerovali u to. Vjerovali smo da su to samo izmislili da bi se brže predali i stvarno to nismo vjerovali dok nismo stigli u New York.

Je li Vas pogodila smrt njujorškog policajca?

- Da, užas, jer to nije bila namjera. Na kraju je i udovica poginulog policajca uložila tužbu protiv njujorške policije jer su bili nemarni. Naravno da smo odgovorni, ali odgovorna je i njujorška policija. Navodno su bili "stručnjaci", jer kad su izvadili bombu iz ormarića ona nije eksplodirala tada, već 4,5 sati kasnije na tom mjestu gdje se deaktivira. Tamo je bilo 30 stručnjaka, pa kako se to moglo dogoditi?

Slažete li se sa Zvonkom da su u smrti njujorškog policajca prste možda imali i agenti UDBA-e?

- Ja se ne bih iznenadila, jer su oni stalno bili radili takve stvari po svijetu. I to se vidi danas što je bilo prije. Mislim da su agenti UDBA-e znali tu tehnologiju kojom su mogli upravljat bombom i izvest da ona pukne. Tu tehnologiju i CIA je znala. Jugoslavija i SAD su usko surađivale, prenosili podatke, pratili disidente, izmjenjivali stalno podatke. Oni u početku nisu znali tko je to napravio. Savjetovali bi se. Ja sam sigurna da je UDBA bila tamo gdje se to detoniralo, sigurna sam 100 posto. Bilo je tamo oko 40 ljudi za koje se nije uopće bilo znalo tko su oni i zašto su tamo. To se otkrilo na suđenju gdje nitko nije mogao objasniti i reći tko su ti ljudi. Svašta se moglo dogoditi. I taj policajac koji je poginuo, taj dan uopće nije radio. To se isto otkrilo na suđenju. On je sjedio negdje sa drugima kad je čuo na radiju što se dogodilo. On je jurio tamo bez ikakve zaštitne opreme, to se vidi na slici sa mjesta eksplozije, on je bio u civilu i zanemario skupa sa drugima osnovna pravila. To je bilo toliko amaterski obavljeno, da se čovjek pita čime se oni bave. Užas, užas. Mi smo preuzeli svoju odgovornost i bili jako dugo u zatvoru i mi ćemo to žaliti do kraja života. Ali, i oni moraju priznati što su radili. To nam nije bila namjera i to se uopće nije trebalo dogoditi. Sve smo im rekli kako je sastavljeno da ne dođe do toga pa je ipak došlo.

Je li vas podržao dio američke javnosti?

- Pa uglavnom oni koji su nas podržali rekli su da suosjećaju sa nama i Hrvatima koji su potlačeni, ali da je naš način bio krivi. Sasvim razumljivo. Mišljenja američke javnosti bila su crno-bijela. Ima svega. Mi nismo zagovarali nasilje. Primjerice Nelson Mandela. On je bio terorist, zagovarao je nasilje. Ne možeš dat podršku nekome tko je zagovarao nasilje. On je svetac, mučenik, ali što je sve napravio to je nevjerovatno, a mi nešto ne namjerno. Ja se pitam zašto on nije napadnut. To je problem današnjeg svijeta. Njegova borba je bila politički korektna u tim vremenima i zato je imao podrške i još uvijek je ima. Njemu su oprostili svi teroristički činovi koje je napravio a nama se ne može od strane nekih oprostiti, nešto što je bila nesreća i nenamjerno. To predstavlja licemjerje svijeta. Politika igra veliku ulogu.

Je li druga bomba bila blef?

-Bila je blef.

Tjedni suđenja, kakvi su vam bili? Jeste li vjerovali da se možete izvući s blažom kaznom?

- Baš i ne. Policajac je poginuo i znali smo što nas čeka. Sve je pošlo po zlu. Mi smo bili spremni ići u zatvor, ali nismo znali da će biti toliko. Bili smo spremni na najgore. Sudac možda ne bi dao toliku kaznu, ali tada je to bilo obavezno. Posljedica ubojstva, bez obzira bilo ono namjerno ili nenamjerno, on je morao dati doživotnu kaznu iako s time nije bio zadovoljan. Zato je on smanjio kaznu, da se mene može pustiti nakon 8 godina a Zvonka nakon 10, to je minimum za doživotnu kaznu. Međutim, Komisija za pomilovanje to nije uvažila. Ja sam odslužila 13 godina, a Zvonko 32. Dvije godine više nego što je maksimum po zakonu.

Novine kako domaće tako i strane pisale su o prijateljstvu između Vas i udovice Kathleen Murray. Nije li to bilo malo neobično?

- Pa čujte. S udovicom je to komplicirana priča . Nekoliko godina poslije otmice počele smo se dopisivati. Posrednica je bila neka novinarka koja je pisala o našem slučaju. Ona je mislila da bi nam pomoglo da uspostavimo vezu. I tako smo se onda dopisivale neko vrijeme. No, ona je stalno mijenjala mišljenje. U jednom trenutku bi nas podržala i obećala pomoći, a u sljedećem trenutku bila bi protiv toga. Teško je to bilo izdržat. Još uvijek se izražava o nekim stvarima. Neke stvari je prenijela netočno u medijima, ali s njom se ne može ići u borbu jer ću ja uvijek izgubiti jer je ona žrtva, teško je to. Ja samo pokušavam razumjeti nju, ali teško je s njom biti u prijateljskoj vezi kada to radi. Da vidite pisma koja je pisala meni i Zvonku, to je sasvim drukčija stvar. Razlog njenom takvom mišljenju može biti pritisak policije, jer ona je bila uložila tužbu, pa ju je policija kasnije nagovorila da će dobiti neke veće koristi ako s njima koalira.

Kako ste podnijeli sve te godine razdvojenosti od Zvonka, ipak ste vi prije izašli? Je li Vam teško palo?

- Pa naravno da je teško palo. Ja nisam baš bila na slobodi iako sam bila na slobodi. Radila sam na tome da on dođe kući. Da nije bilo tog prijateljstva kao što sam već rekla, mi ne bi funkcionirali. Mi smo povezani na nekoj višoj razini, najbolji smo prijatelji, naviknuli smo biti odvojeni.

Kako se Zvonko osjećao kada se vratio 24. srpnja 2008. u Hrvatsku? Je li ga je ponijela euforija?

- Sve skupa. Zbunjenost, euforija, pritisak. Sve što čovjek može osjetiti on je osjetio. On je bio kao novorođeno dijete koje je odjednom došlo na svijet i nije znao gdje je i nije se snašao. Taj svijet u kojem je živio u zatvoru morao je napustiti. Sve što je on znao, sve prijatelje, on je to izgubio u jednom trenutku. To je jako traumatično. On je došao ovdje, nije poznavao veći dio obitelji koji tada ili nisu bili rođeni ili su bili djeca kada je on napustio zemlju. To je složeno pitanje. Bilo je svega.

Je li Zvonka nakon što je proveo pet godina u Hrvatskoj, vlastita država razočarala jer nije kakva bi trebala biti i kakvu ju je on sanjao?

- Pa uvijek je ljepše sanjati o nečemu. Kažu da Bože sačuvaj kada dobiješ sve što želiš, to može biti najveća noćna mora. Pa da, on je našao svijet koji nije prepoznao i način razmišljanja kod ljudi koje nije shvatio. Toliko nesretnih ljudi koji ne znaju živjeti, tehnologija, materijalizam i licemjerje i sve to ga je progonilo. On je čovjek koji želi davati, davati, davati i istrošiti se. Uvijek je bio takav. Svi su radili za sebe ne za domovinu. Svatko hoće biti šef, svi bi samo ugled. On to nije mogao podnijeti jer to nije bio svijet u kojem je on mogao živjeti. On nije bio čovjek za kompromis, nije bio za uživati kad vidi da okolo nešto ne štima, da ljudi ne znaju organizirati život u prelijepoj zemlji koju mi imamo. On je previše i preduboko shvaćao svijet i previše mu je stalo da bi on to mogao zanemariti i ignorirati te recimo otići na pecanje, nije to bio on. Nije mogao uživati u mirovini.

Jeste li po njegovu ponašanju mogli naslutiti da će doći do onoga do čega je došlo prošle godine?

- Pa čujte, ja o tome ne bih previše govorila, pišem sada Memoare. Mi smo stalno govorili o smrti i o tim stvarima. Ja bih samo rekla da mi nije bilo iznenađenje, on mi to ne bi napravio. Mi smo o tome vrlo detaljno razgovarali. Tako da ga ja razumijem. Jako je patio a sada više ne pati. Jako mi fali, ali mi znamo funkcionirati na drugoj razini i to mi je utjeha.

Zaista ste hrabra žena. Dosta ste stoički sve to podnijeli. Mnogi na Vašem mjestu to ne bi mogli.

- Dok čovjek nije u toj situaciji ne zna što može izdržati, napraviti. Lako je reći ja to ne bih mogla. Kad život nešto traži od čovjeka, čovjek će moći to napraviti, morat će naći načina. Ne

bih nikada da sam unaprijed znala koliko ću morat ostati u zatvoru, mislila da mogu izdržati, ubila bi se. Ali kad si već tamo onda vidiš da je i to neki život. Ima knjiga, ima ljudi s kojima se družiš, ok, može se. Tamo sam napisala i prvu knjigu. U zatvoru sam stvorila svoj mali svijet. Još uvijek imam prijatelje i prijateljice koje sam upoznala u zatvoru. To je jedno iskustvo koje mnogi nemaju. Zvonko je znao reći, pa dobro da nisi bila tamo onda ne bi imala materijala za prvu knjigu (kroz smijeh), trebaš se meni zahvaliti. A ja sam mu na to odgovorila pa da, imaš pravo. On mi je dao materijala za puno knjiga, to je istina.

Kada se vratio u Republiku Hrvatsku, pokušao je okupiti hrvatske političare, ali mu to nije pošlo za rukom. Zašto? Zbog čega?

- Pa da, nije. Moraš imati ljude s kojima možeš surađivati i bilo je ljudi ali nisu se mogli uključiti u sve te političke klikove i sve te strančice na čelu sa ljudima koji su tamo zbog vlastitih interesa. I da bi došli, međunarodni faktori ne dopuštaju neke stvari. Mi smo nemoćni u mnogo stvari i to ga je obeshrabilo. On je razumio kako svijet funkcionira i to ga je dodatno mučilo.

On je napisao dva oprostajna pisma. Jedno je napisao vama a jedno hrvatskom narodu, te se pozvao na Platonovu špilju. Zašto?

- Platonovu špilju trebali bi svi pročitati, pa bi razumjeli zašto je donio takvu odluku. Meni je taj dio pisma napisao na engleskom jeziku. Ljudi žive u zabludama i misle da rade nešto korisno. Ljudi žive atomizirano, ne surađuju i svaki ima svoj mali dio svemira i misle da nešto važno i značajno rade, a to su sve samo gluposti.

ZAKLJUČAK

Slučaj Zvonka Bušića izazvao je mnoge polemike. Neki su ga smatrali i još uvijek ga smatraju teroristom dok ga drugi pak smatraju herojem i borcem za slobodu hrvatskoga naroda. Iako zbog čina otmice američkog zrakoplova Boeinga 727 koja je bila izvedena 1977. godine na relaciji New York-Chicago kako bi se upozorilo na patnju hrvatskog naroda od strane srpskog hegemonizma, Bušića i njegovu grupu otmičara može se definirati kao teroriste. Terorist je relativan pojam, potpuno ovisan o politici i interesima. To se najbolje vidi na primjeru Nelsona Mandele kojeg je spomenula gospođa Julienne Eden Bušić prilikom intervjua. On je bio osoba koja je postala ikona borbe za slobodu naroda i mira. No, u postizanju slobode svoga naroda koristio se terorističkim metodama i zagovarao nasilje. Unatoč tome, nakon što je odslužio 27 godina zatvora svi teroristički činovi su mu bili oprošteni. Kako je to bilo moguće ako je po svemu sudeći bio terorist? Zašto je njegova borba bila podržana i prihvaćena? Je li to stoga što je pokret za ljudska prava bio na vrhuncu 1960-ih kada je bio uhićen? Je li to bilo politički korektno? Je li čin Zvonka Bušića bio neprihvatljiv jer su u to vrijeme Tita smatralo protivnikom staljinizma i time saveznikom Zapada? Je li to bila samo posljedica geopolitičke situacije? Je li prihvatljivije bilo biti afrički nacionalist, ali ne i hrvatski nacionalist? Odgovori se nalaze u političkoj koristi i interesima vodećih sila u svijetu.

Julienne i Zvonko Bušić, Marko Vlašić, Petar Matanić i Frane Pešut postigli su svojom akcijom toliko iščekivanu svjetsku pozornost, ali ne na onaj način na koji su htjeli. Analizom domaćih i svjetskih novina uočljive su mnoge stvari. Tako primjerice iako su američke i druge svjetske novine objavile *Deklaraciju* i tekst *Deklaracije* u obliku propagandnih letaka, jugoslavenske novine to nisu, niti su spomenule ijednu riječ iz *Deklaracije*. Tekst *Deklaracije* koji je bio napisan i u obliku propagandnih letaka "*Apel američkom narodu*" i "*Poziv na slobodu i dostojanstvo*", objavljeni su u cijelosti u hrvatskim novinama tek nakon što se Zvonko Bušić vratio u Hrvatsku 2008. godine. Jugoslavenske novine, prvenstveno "Vjesnik" vršile su i svojevrsnu propagandu iskrivljujući neke činjenice i informacije u vezi otmice i prikazujući cijeli slučaj gorim i dramatičnijim nego što je on to bio. Tako primjerice u "Vjesniku" su se pojavile najprije informacije da su Boeingu 727 pri slijetanju u Parizu francuski specijalci pucali u gume kako ne bi poletio, a već idući članak pobio bi tu informaciju pišući kako je automobil postavljen ispred aviona kako ne bi poletio. Zanimljivo

je i da je "Vjesnik" pisao kako je Julienne Bušić u Parizu tražila da ju se odvede u parišku glavnu poštu kako bi provjerila jesu li *Deklaracija* tiskana. Ono što se stvarno dogodilo, bilo je da je gospođa Bušić zajedno s Petrom Matanićem otišla u Kontrolni toranj pariškog aerodrom ne bi li provjerila jeli *Deklaracija* tiskana. Dakle, uočljiva je propaganda jugoslavenskih vlasti kroz medije kao što su novine, kako bi prikazala akciju Zvonka Bušića i njegove skupine što gorom i pri tome nazivajući ih još ustašama, fašistima, luđacima, teroristima i zločincima najgore vrste. Ono što je također uočljivo jest da američki, a na koncu i pojedini hrvatski mediji pišu na negativan način o hrvatskoj političkoj emigraciji.

Zvonko Bušić bio je samo idealist koji je želio pravdu i slobodu za svoj hrvatski narod. Borio se za to na sve načine, a najdrastičniji način bio je upravo čin otmice 1976. godine. Proživjevši 32 godine u najgorim i najzloglasnijim američkim zatvorima, 24. srpnja 2008. godine vratio se u Hrvatsku. No, nije bio zadovoljan situacijom u hrvatskoj državi zbog čega se opet bio odlučio na političko djelovanje kako bi doprinio boljitku hrvatskog naroda. Ali, to je bilo nemoguće jer situacija u državi je bila i jest takva da se ne može ništa promijeniti i učiniti protiv vladajućih elita. Shrvan nemogućnošću ostvarenja Republike Hrvatske i hrvatskog društva kakvo bi trebalo biti, odlučuje se na čin samoubojstva 1. rujna 2013. godine. Taj njegov čin može se protumačiti i kao kukavičkim činom ili pak upozorenjem da je hrvatska zbilja gora od života u najgorim i najzloglasnijim američkim zatvorima.

SAŽETAK

Zlostavljanje hrvatskog naroda od strane komunističke vlasti eskaliralo je poduzimanjem drastičnih mjera. Zvonko Bušić je sa svojom suprugom Julienne te prijateljima Petrom Matanićem, Franom Pešutom i Slobodanom Vlašićem oteo 1976. godine američki putnički zrakoplov Boeing 727 T.W.A. 355 na letu od New Yorka do Chicaga sa 92 putnika. Cilj njihove akcije bilo je bacanjem letaka antijugoslavenskog sadržaja upoznati svjetsku javnost sa srpskim zlostavljanjem hrvatskog naroda u Jugoslaviji. Njihova akcija se izjalovila i završila tragičnom smrću njujorškog policajca Briana Murrayja. Svi su dobili kazne zatvora, a Julienne i Zvonko Bušić su bili osuđeni 1977. godine na doživotni zatvor. Nakon trinaest godina iz zatvora je bila izašla Julienne Bušić koja se od tada zalagala za puštanje svoga supruga iz zatvora, a u tome joj je bila pomagala i hrvatska vlada. Konačno, 24. srpnja 2008. godine Zvonko Bušić je nakon 32 godine zatvora u najstrožim i najzloglasnijim američkim zatvorima dočekaio svoju slobodu i vratio se u Republiku Hrvatsku. Od svog povratka politički se angažirao kako bi poboljšao živote hrvatskih građana. Međutim, razočaranje u hrvatsku zbilju natjeralo ga je na čin samoubojstva 1. rujna 2013. godine.

SUMMARY

Abuse of the Croatian people by the communist authorities escalated by taking drastic measures. Zvonko Busic and his wife Julienne with friends Matanić Peter , Fran Pešut and Slobodan Vlasic were kidnapped in 1976. the American airliner Boeing 727 TWA 355 on a flight from New York to Chicago with 92 passengers. The purpose of their action was throwing leaflets with anti-Yugoslav content and meet the world public with Serbian abuse of the Croatian people in Yugoslavia, in order to finally stop this abuse . Their actions were gone sour and ended with the tragic death of a New York police officer Brian Murray. They were all given prison sentences, and Julienne and Zvonko Busic were convicted in 1977. years to life in prison. After thirteen years of prison Julienne Busic was released which has since campaigned for the release of her husband from prison, and it was her supplies and Croatian governments. Finally, on July 24th 2008. Zvonko Busic after 32 years in prison in the strictest and most infamous American prisons celebrating his freedom and returned to Croatia. Since it's return policy is hired to improve the lives of Croatian citizens. However, disappointment in Croatian reality made him the act of suicide on September 1st 2013th year.

IZVORI I LITERATURA

A) IZVORI:

1. Dokumentarni film Ljiljane Bunjevac Filipović: *Ljubavnici i luđaci*.
<http://www.youtube.com/watch?v=V1iQqOgNyq8>; 15.3.2013.
2. Encyclopedia Britannica <http://www.britanica.com//>
3. Gostovanje Zvonka Bušića na Tribini: "Život za ideale"; Zavičajnog kluba hercegovačkih studenata na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu 10.6.2010.
<http://www.youtube.com/watch?v=dr56waDBxdI>; 15.3.2011.
4. Hrvatska enciklopedija <http://enciklopedija.hr//>
5. "Hrvatska revija", god.26. (1976.) br. 1-4, svezak 2-3 (102-103), lipanj-rujan 1976, signatura VIII 91.
6. "Hrvatska revija", god. 27. (1977.) br. 1-4, IT.86.599., svezak 3 (107), rujan 1977.
7. "Intervju s Julienne Eden Bušić"
8. "Jutarnji list", Zagreb, 2008.-2013.
9. On-line arhiva članaka "The New York Timesa" 1976.-2013.
10. Video isječak dočeka Zvonka Bušića u Zračnoj luci Zagreb 24.7.2008.
<http://www.youtube.com/watch?v=de4EYGHqpEc>; 25.7.2008.
11. "Večernji list", Zagreb, 2008.-2013.
12. "Vjesnik", Zagreb, 1976.-1977.
13. Zvonko i Julienne Bušić, The Official Website <http://www.zvonkobusic.com//>

B) LITERATURA:

1. Bilosnić, Marijan Tomislav: *Zvonko Bušić, kronika o povratku Zvonka Bušića u domovinu, dokumenti*; Matica hrvatska, Zadar, 2010.
2. dr. Bošković, Milo: *Antijugoslavenska fašistička emigracija*, Sloboda, Beograd, 1980.
3. Doder, Milenko: *Jugoslavenska neprijateljska emigracija*, Biblioteka Tajne sile, Zagreb, 1989.
4. dr. Čizmić, Ivan: *Povijest hrvatske bratske zajednice 1894.-1994.*, Golden Marketing, Zagreb, 1994.
5. Čizmić, Ivan; Sopta, Marin; Šakić, Vlado: *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing, Zagreb, 2005.
6. Eden Bušić, Julienne: *Tvoja krv i moja*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008.

7. Eden Bušić, Julienne: *Ljubavnici i luđaci*; Mozaik knjiga, Zagreb, 2008.
8. Krolo, Tomislav: *Hrvatski politički emigrant 1941.-1991.*, Zagreb, 2009.
9. Maruna, Boris: *Otmičari ispunjena sna*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995.
10. Meštrović, Mate: *U vrtlogu hrvatske politike, kazivanje Peri Zlataru*, Golden marketing, Zagreb, 2003.
11. Mijatović, Anđelko: *Bruno Bušić*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
12. Puškaš, Zvonimir: *Hrvatski demokratski nacionalizam, organizirani otpor jugokomunističkoj tiraniji 1948.-1990.*, Zagreb, Biblioteka Croatia rediviva, 1997.
13. Rojnica, Ivo: *Susreti i doživljaji, razdoblje od 1938.-1990. u mojim sjećanjima*, DoNeHa, Zagreb 1999.
14. Sabol, Željko: *Hrvatske vizije i tlapnje*; K.Krešimir, Zagreb, 2000.
15. Tafra, Robert: *Hrvati i drugi neprijatelji SFR Jugoslavije*, Bonitas, Split, 2000.
16. Zbornik Matice hrvatske: *Hrvatska politika u 20. stoljeću*, Zagreb MMVI, 2004.